

MEDIEREA GARANTATĂ DE STAT

Analiză empirică a situației și perspective
pentru Republica Moldova

Chișinău, 2020

MEDIERA GARANTATĂ DE STAT

Analiză empirică a situației și perspective pentru Republica Moldova

Autorii cercetării:

Felicia Chifa, mediatore, lectoră universitară
Veronica Mihailov-Moraru, avocată, magistră în drept,
formatoare de instruire

Cercetarea este efectuată de către Institutul de Reforme Penale în cadrul proiectului „Accesul la Justiție în Moldova”, finanțat de Biroul pentru Democrație, Drepturile Omului și Muncă (DRL) al Departamentului de Stat al SUA și implementat de Millennium DPI Partners, LLC. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat opinia Millennium DPI Partners, LLC sau a Guvernului SUA.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

© Toate drepturile asupra publicației sunt rezervate Millennium DPI Partners, LLC. Atât publicația, cât și fragmente din ea nu pot fi reproduse fără indicarea sursei.

CUPRINS

ACRONIME.....	5
PREFAȚĂ ȘI MULȚUMIRI	6
INTRODUCERE	7
I. METODOLOGIA CERCETĂRII.....	8
1.1. Ipoteza de cercetare	8
1.2. Studii anterioare privind medierea	8
1.3. Componentele și metodele cercetării	10
II. CADRUL NORMATIV ȘI APLICATIVITATEA MEDIERII ÎN REPUBLICA MOLDOVA	13
2.1. Situația actuală a medierii în Republica Moldova.....	13
2.2. Legislația specifică medierii garantate de stat.....	20
2.3. Concluzii.....	26
III. STANDARDE ȘI MODELE EUROPENE ÎN MATERIA MEDIERII	28
3.1. Standarde internaționale.....	28
3.2. Modele europene	31
3.3. Concluzii.....	43
IV. ANALIZA REZULTATELOR CERCETĂRII EMPIRICE EFECTUATE ÎN DOMENIUL MEDIERII GARANTATE DE STAT ...	45
4.1. Analiza chestionarelor mediatorilor	45
4.2. Analiza chestionarelor profesioniștilor din domeniul justiției: procurori, avocați, judecători.....	50
4.3. Concluzii generale	58

V. RECOMANDĂRI PRIVIND ÎMBUNĂȚĂȚIREA MEDIERII ȘI A MEDIERII GARANTATE DE STAT ÎN REPUBLICA MOLDOVA	60
5.1. Recomandări generale privind necesitățile de îmbunătățire a domeniului medierii în Republica Moldova	60
5.2. Recomandări specifice privind modificarea legislației în domeniul medierii garantate de stat	62
a. Direcția I: Modificarea legislației relevante prin atribuirea sarcinii de gestionare a medierii garantate de stat Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat	63
b. Direcția II: Modificarea legislației relevante prin atribuirea sarcinii privind medierea garantată de stat Consiliului de Mediere ...	71
5.3. Analiza SWOT a mecanismelor	77
BIBLIOGRAFIE	80

Acronime

ATJ	Proiectul Accesul la Justiție în Moldova
CE	Comisia Europeană
CEPEJ	Comisia Europeană pentru Eficiența Justiției
CM	Consiliul de Mediere
CNAJGS	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
CP	Codul Penal al Republicii Moldova
CPC	Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova
CPP	Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova
CSM	Consiliul Superior al Magistraturii
DRL	Biroului pentru Democrație, Drepturile Omului și Muncă
HG	Hotărârea Guvernului
IRP	Institutul de Reforme Penale
MJ	Ministerul Justiției al Republicii Moldova
MGS	Medierea garantată de stat
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
RM	Republica Moldova
SUA	Statele Unite ale Americii
UE	Uniunea Europeană

PREFAȚĂ ȘI MULȚUMIRI

Prezenta cercetare se înscrie în procesul de reformare a sectorului justiției, având ca scop identificarea soluțiilor, care ar putea contribui la o aplicare mai eficientă a instituției medierii, în general, și la medierea garantată de stat, în particular.

Cercetarea este realizată de Institutul de Reforme Penale, în perioada martie-septembrie 2020, în cadrul Proiectului „Accesul la Justiție în Moldova”, implementat de Millennium DPI Partners, LLC cu suportul financiar al Biroului pentru Democrație, Drepturile Omului și Muncă al Departamentului de Stat al SUA.

IRP și autorii aduc mulțumiri Consiliului de Mediere, Consiliului Superior al Magistraturii, Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, Uniunii Avocaților și Procuraturii Generale pentru receptivitate în organizarea cercetării empirice și posibilitatea realizării interviurilor.

De asemenea, sunt aduse mulțumiri tuturor persoanelor care au participat în cadrul cercetării, meselor rotunde și au prezentat opiniile lor asupra diferitor aspecte ale medierii garantate de stat.

INTRODUCERE

Medierea poate fi considerată cea mai lejeră și productivă soluție pentru rezolvarea conflictelor, asigurând un dialog dintre părțile aflate în conflict. În cadrul acestui proces părțile negociază, mediatorul facilitează comunicarea, iar soluțiile nu sunt impuse ci identificate de comun acord, ceea ce contribuie atât la crearea unui sentiment de echitate, în percepția părților, cât și la obținerea mai rapidă a soluțiilor, excluzând cheltuieli suplimentare.

Guvernele diferitor țări sunt îndemnate să dezvolte mecanisme care ar facilita participarea mai multor categorii de persoane în mediere și soluționarea mai multor tipuri de litigii prin mediere. Finanțarea proceselor de mediere pentru grupurile de persoane cu resurse financiare limitate, o preia, de regulă, statul. Un astfel de mecanism poartă denumirea de mediere garantată de stat (MGS), fiind o instituție cu tradiții în multe țări europene. Experiența statelor europene, elucidată în prezentul studiu, poate oferi modele viabile pentru dezvoltarea unui sistem de MGS în Republica Moldova (RM).

Realizarea unei cercetări comprehensive a domeniului de mediere a reprezentat o necesitate, menită să reflecte situația actuală a sectorului prin analiză detaliată a reglementărilor naționale și internaționale, modelelor străine, datelor statistice relevante, dar și a viziunilor actorilor-cheie. Cercetarea vine cu recomandări de îmbunătățire a mecanismului de mediere garantată de stat și propune modele viabile pentru eficientizarea sistemului de mediere din RM.

I.**METODOLOGIA CERCETĂRII****1.1. Ipoteza de cercetare**

MGS este reflectată sumar în legislația RM, iar mecanismele de implementare sunt puțin funcționale. Legea nr. 137 din 03.07.2015 cu privire la mediere prevede la articolul 40 „medierea garantată de stat”. Potrivit prevederii, în cadrul procesului de mediere, o parte sau ambele părți au dreptul de a beneficia de serviciile garantate de stat ale unui mediator în modul prevăzut de lege¹. La momentul actual, mecanismul de restituire a cheltuielilor pentru mediere este prevăzut doar pentru cauzele penale² și este unul învechit și ineficient. Sistemul de MGS al RM necesită modificări complexe pentru a îmbunătăți accesul grupurilor vulnerabile la mediere.

1.2. Studii anterioare privind medierea

Cercetările în domeniul medierii au fost inițiate de către Institutul de Reforme Penale (IRP) în parteneriat cu Fundația Soros Moldova, încă în anul 2001.³ Pe parcursul următorilor ani, au fost realizate studii ce vizau legiferarea, reformele instituționale și învățământul juridic. Eforturile depuse de parteneri au contribuit la crearea sistemului de mediere în RM și la consolidarea cunoștințelor justițiarilor în acest domeniu.

Printre lucrările care stau la baza conceptelor și obiectivelor de mediere se regăsesc:

¹ Art. 40 din Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015 // Monitorul Oficial Nr. 224-233 din 21.08.2015; https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110536&lang=ro; (vizitat la 11.06.2020).

² Hotărârea de Guvern cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale, Nr. 303 din 21-04-2009 // Monitorul Oficial Nr. 83-85 din 30-04-2009; https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24633&lang=ro (vizitat la 11.06.2020).

³ Conferința „*Alternativele la detenție în Republica Moldova*”, 3-4 octombrie, Chișinău, 2001.

- Medierea în cauzele penale, Xenofon Ulianoschi, Veaceslav Mârza, IRP, 2003;
- Curriculum pentru cursul de Mediere penală, IRP, 2004;
- Rolul și locul programelor de justiție restaurativă în sistemul de justiție juvenilă al Ucrainei, Forumul „Justiția Juvenilă în Estul și Sud-Estul Europei”, Koval Roman, IRP, 14-16 Septembrie, 2005;
- Manual de mediere, Xenofon Ulianoschi, Marcela Dilion, Vasile Rotaru, Roman Koval, Diana Popa, IRP, 2006;
- Studiu de fezabilitate a procedurilor alternative de soluționare a cauzelor civile în RM, Gheorghe Avornic, Vera Macinscaia, Ion Păduraru, Zinaida Guțu, Centrul de Studii și Politici Juridice, 2006;
- Material didactic „Medierea penală în Republica Moldova”, Cristina Beldiga. Inclus în Cercetarea „Alternative la detenție”, Igor Dolea, Victor Zaharia, Vasile Rotaru, Lilia Gribincea, Marcela Dilion, Gheorghe Gladchi, Cristina Beldiga, IRP, 2009;
- Medierea penală. Suport de curs, Igor Dolea, Institutul Național al Justiției, 2009;
- Implementarea instituției medierii în cauze penale în Republica Moldova, Cristina Beldiga. Abordat în Raportul „Alternative la detenție”, Victor Zaharia, Vladimir Popa, Vasile Rotaru, Daniel Martin, Cristina Beldiga, IRP, 2009;
- Medierea Penală. Ghid pentru ofițerii de urmărire penală, Igor Dolea, IRP, 2009;
- Raportul de monitorizare privind implementarea Legii medierii în Republicii Moldova nr. 134 din 14.06.2007, Zinaida Guțu, Daniela Vidaicu, Ministerul Justiției cu susținerea proiectului PNUD „Transitional Capacity Support for the public Administration of Moldova”, Chișinău, 2011;
- Curriculum pentru formarea continuă a mediatorilor. Medierea în cauzele penale cu implicarea copiilor în conflict cu legea, Igor Dolea, Iana Ciobanu, Lilia Maximenco, IRP, 2016;
- Strategia de dezvoltare și planul de acțiuni pentru Consiliul de Mediere 2021-2024, Leonardo D’Urso, Constantin-Adi Gavrilă, Chifa

Felicia, realizat în cadrul proiectului susținut de USAID, BERD și IDLO, „Medierea și arbitrajul comercial” faza 4, Chișinău, 2020.

Unele materiale au fost publicate și în revistele de specialitate:

- Probleme și perspective privind alternativele detenției. Analele științifice ale facultății de Drept, Igor Dolea, 2001;
- Un nou concept în procedura penală, Revista Națională de Drept, Igor Dolea, 2003;
- Conceptul justiției restaurative din perspectiva protecției drepturilor persoanei prejudiciate în lucrarea Drepturile persoanei în probatoriul penal, Igor Dolea, 2009.

Publicațiile oferă un cadru de analiză pentru aspectele de mediere, acoperă o gamă largă de probleme și susțin procesele de instruire privind medierea. Cu toate acestea, domeniul MGS a fost lăsat în umbră.

1.3. Componentele și metodele cercetării

Cercetarea a fost realizată printr-o metodologie combinată, care a permis analiza multidimensională a domeniului. Autorii au desfășurat cercetare de birou și de teren, fiecare având un set de instrumente, după cum urmează:

a) Cercetarea de birou, realizată prin:

- analiza textelor juridice naționale (legislație, regulamente în domeniul medierii și rapoarte despre cauzele mediate). Analiza legislației a reliefat situația curentă și problemele esențiale existente în domeniul medierii;
- analiza Recomandărilor Consiliului Europei (CE) și Comisiei Europene pentru Eficiența Justiției (CEPEJ) în domeniul medierii. Cercetarea normelor internaționale, prin comparație cu normele naționale, a avut drept scop identificarea prevederilor potrivite sistemului de MGS al RM;
- analiza modelelor, inclusiv a legislației altor state în domeniul MGS, ceea ce a permis examinarea și transpunerea bunelor practici, în contextul specificului social, juridic și economic al RM;

- analiza datelor/informațiilor deținute de autoritățile competente (de exemplu, numărul cazurilor mediate pe anumite domenii, numărul de solicitări pe anumite domenii mediate, numărul proceselor în care statul a compensat cheltuielile pentru mediere);
- elaborarea instrumentelor de evaluare: chestionar și ghid de interviu. Chestionarul, compus din 2 părți, oferă informații privind funcționarea cadrului legal în domeniul medierii și necesitatea lărgirii spectrului de cauze deduse MGS. Interviul semi-structurat oferă cea mai mare flexibilitate și posibilitate de a obține informații printr-o comunicare deschisă;
- compilarea datelor obținute prin diverse metode și instrumente folosite pentru a obține o viziune de ansamblu privind sistemul de mediere din RM.

Cercetarea reflectă statutul actual al MGS în RM, atât din perspectiva juridică/legală, cât și a practicii existente și abordează: calitatea, compatibilitatea și aplicabilitatea normelor; mecanismele de informare privind serviciile de mediere; accesibilitatea sistemului de mediere pentru persoanele defavorizate; mecanismul de plată și accesul la subvenții din bugetul de stat pentru serviciile de mediere.

Suplimentar, cercetarea oferă un cadru de recomandări pentru eficientizarea mecanismului existent de MGS, care vizează atât revizuirea legislației, a cadrului de reglementare, cât și domeniile pentru care MGS are o importanță deosebită.

b) Cercetare de teren

- analiza rezultatelor chestionării. În procesul de cercetare au fost realizate 35 de chestionare pentru mediatori, 29 de chestionare pentru avocați, 26 pentru procurori și 5 chestionare pentru judecători. Chestionarul a fost diseminat, inclusiv, prin intermediul Consiliului de Mediere (CM), Consiliul Superior al Magistraturii (CSM), Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat (CNAJGS) și a Consiliului Superior al Procurorilor (vezi anexa 1).
- analiza opiniilor justițiarilor. IRP a desfășurat două paneluri de discuții cu actorii din sistemului de justiție (avocați procurori, judecători,

mediatori etc.), ceea ce a permis identificarea deficiențelor sistemului și formularea de concluzii pe domeniul cercetării.

Obiectivele cercetării au fost atinse prin îmbinarea mai multor metode: metoda inventarierii legislației, metoda analizei comparative, metoda analizei calitative, metoda cercetării fundamentale și a cercetării aplicative, metoda sintezei și a expunerii. Cercetarea a aplicat și un set de metode de colectare, analiză și generalizare. În urma analizelor efectuate, datele obținute au fost consolidate prin diverse metode și instrumente.

II.**CADRUL NORMATIV ȘI APLICATIVITATEA
MEDIERII ÎN REPUBLICA MOLDOVA****2.1. Situația actuală a medierii în Republica Moldova**

Instituția medierii a devenit o tradiție în multe state, fiind aplicată, alături de justiția tradițională, în diferite domenii ale vieții sociale. În legislația RM, termenul de mediere a apărut pentru prima dată în Codul de Procedură Penală (CPP), adoptat în 2003, fiind ulterior detaliat în Legea cu privire la mediere nr. 134 din 14.06.2007, publicată în Monitorul Oficial Nr. 188-191, articolul 730. În prezent, medierea este reglementată de Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015.

Avantajele medierii

Potrivit normelor legale, medierea reprezintă o modalitate de soluționare alternativă a litigiilor pe cale amiabilă, în cadrul unui proces structurat, flexibil și confidențial, cu asistența unuia sau mai multor mediatori⁴. Rezultatul medierii este tranzacția încheiată între părți, prin care se va soluționa conflictul. Medierea va fi ghidată de un mediator, care este o persoană terță, specializată în soluționarea disputelor și care, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate, conduce procedura de mediere, facilitând negocierile dintre părți. Soluționarea alternativă a litigiilor este concepută și ca o cale de facilitare a accesului la justiție, ceea ce presupune existența unor mecanisme de susținere a medierii, inclusiv financiară, din partea statului. Comparativ cu alte modalități de rezolvare a litigiilor, medierea are mai multe avantaje.

1. Avantaje pentru părțile unui litigiu:

- rezolvarea rapidă a conflictelor cu costuri reduse. Unele conflicte se pot soluționa și într-o singură ședință de mediere;
- participarea benevolă la mediere și libera alegere a mediatorului. Păr-

⁴ Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015, articolul 2. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=12066&lang=ro

țile pot recurge, precum și renunța la mediere oricând, fără a suporta consecințe negative;

- flexibilitatea procesului de mediere. Părțile pot alege data, ora și unele reguli ale procesului de mediere;
- păstrarea confidențialității depline a procesului de mediere și a tranzacției semnate în cadrul acesteia;
- deținerea controlului asupra procesului și asupra rezultatului. Părțile vor conveni asupra tuturor clauzelor din tranzacția de împăcare și asupra tuturor elementelor de proces (locul și durata medierii, participanții, subiectele de discuție). Medierea permite identificarea unei soluții creative de rezolvare a conflictului prin care toate părțile au de câștigat;
- posibilitatea de a executa silit tranzacția încheiată la mediator. În cazul în care tranzacția încheiată în cadrul unui proces de mediere în afara procesului civil nu este executată benevol, părțile pot cere confirmarea de către instanța de judecată pentru executare silită, în condițiile Codului de Procedură Civilă (CPC), sau investirea cu formulă executorie de către notar, dacă tranzacția a fost încheiată între persoane juridice;
- reducerea ostilității și a climatului conflictual, prevenirea apariției altor conflicte, conservarea și întărirea relațiilor existente. Hotărârea judecătorească soluționează conflictul, dar nu îl stinge, însă, uneori, face colaborarea viitoare a părților dificilă sau chiar imposibilă.

2. Avantaje pentru stat:

- reducerea cheltuielilor pentru procedurile judiciare. Un proces judiciar necesită, în mediu, cheltuieli de cca 1 585 lei per cauză (date din 2017)⁵, iar pentru asigurarea asistenței juridice garantate de stat cheltuielile cresc;
- în cauzele penale, condamnarea la privațiune de libertate adaugă cheltuielile pentru întreținerea deținuților;
- degrevarea instanțelor de judecată de examinarea îndelungată a proceselor judiciare care pot fi soluționate operativ prin încheierea unei

⁵ Verdeș Viorica, *Studiu privind legislația națională care reglementează cuantumul și modul de calculare a cheltuielilor de judecată, precum și a practicilor de aplicare a acestora*, realizat în colaborare de Ministerul Justiției și Agenția de administrare a Instanțelor Judecătorești, RM, 2017; http://www.justice.gov.md/public/files/2018/sistemul_judiciar_/23052018/studiu_final_R.pdf (vizitat la 11.06.2020).

tranzacții, ceea ce va crește încrederea în justiție, sporind calitatea actului judecătoresc.

Consiliul de Mediere

Implementarea politicilor în domeniul medierii este realizată de către Consiliul de Mediere (CM), instituit prin Legea nr. 137/2015 cu privire la mediere. CM este un organ colegial, cu statut de persoană juridică de drept public, format din 9 persoane cu un mandat de 4 ani și dreptul pentru 2 mandate consecutive: cinci mediatori selectați prin concurs de către Ministerul Justiției (MJ), un reprezentant al societății civile, un membru desemnat de CNAJGS, un reprezentant al avocaților desemnat de Consiliul Uniunii Avocaților și un notar delegat de Adunarea Generală a Notarilor. Conform Legii nr. 137/2015 cu privire la mediere, CM:

- a) promovează medierea ca modalitate de soluționare alternativă a litigiilor;
- b) înaintează propuneri și participă la elaborarea politicilor și perfecționarea cadrului normativ în domeniul medierii;
- c) implementează politicile în domeniul medierii, inclusiv a medierii garantate de stat;
- d) elaborează proiecte de acte normative necesare pentru asigurarea funcționării Consiliului și pentru desfășurarea activității de mediator și le prezintă Ministerului Justiției pentru promovare;
- e) aprobă Codul deontologic al mediatorului;
- f) stabilește și aprobă standardele de formare inițială și continuă a mediatorilor și acreditează furnizorii de formare a mediatorilor conform regulamentului aprobat de Ministerul Justiției;
- g) verifică modul de organizare și desfășurare a cursurilor de mediere, precum și modul de respectare a standardelor de pregătire inițială și continuă a mediatorilor;
- h) organizează examenul de atestare a mediatorilor;
- i) decide cu privire la eliberarea atestatelor de mediator, precum și cu privire la suspendarea, încetarea și reluarea activității de mediator;

- j) examinează plângerile privind activitatea mediatorilor, constată abaterile disciplinare și decide cu privire la sancționarea disciplinară a mediatorilor;
- k) ține lista furnizorilor de formare a mediatorilor, precum și alte materiale informative, și asigură accesul persoanelor interesate, autorităților publice, instanțelor de judecată și organelor de urmărire penală la acestea;
- l) prezintă Ministerului Justiției propuneri privind cheltuielile destinate medierii pentru a fi incluse în bugetul de stat;
- m) prezintă Ministerului Justiției rapoarte semestriale privind utilizarea mijloacelor financiare destinate medierii garantate de stat;
- n) elaborează și implementează programe-pilot și alte programe în domeniul medierii;
- o) exercită alte atribuții în condițiile prezentei legi.

Utilizarea medierii în Republica Moldova

Datele statistice oficiale, publicate pe site-ul CM⁶, arată o creștere a numărului de cauze mediate în ultimii trei ani (Figura 1), care reprezintă

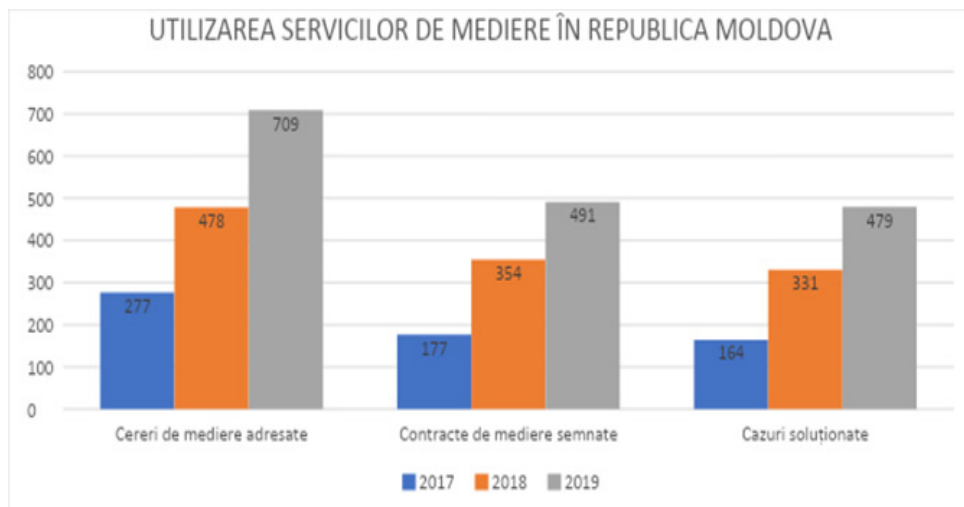

Figura 1: Date statistice referitoare la utilizarea medierii în RM în perioada 2017-2019

⁶ Date statistice ale litigiilor soluționate pe calea medierii în perioada anilor 2015-2019, CM, Chișinău; <https://mediere.gov.md/ro/documents-terms/date-statistice> (vizitat la 11.06.2020).

o cifră destul de modestă comparativ cu numărul de cazuri mediate în Uniunea Europeană (UE) sau Statele Unite ale Americii (SUA).

Datele colectate de CM se referă, exclusiv, la medierea extra-judiciară, exceptând cauzele mediate de judecători în cadrul procedurii de mediere judiciară. Rata de succes a cazurilor de mediere este în creștere, înregistrând 93% în 2017, 94% în 2018 și, respectiv, 98% în 2019 (Figura 2).

Date calitative, sistemice, pentru determinarea nivelului de satisfacție a beneficiarilor nu sunt colectate.

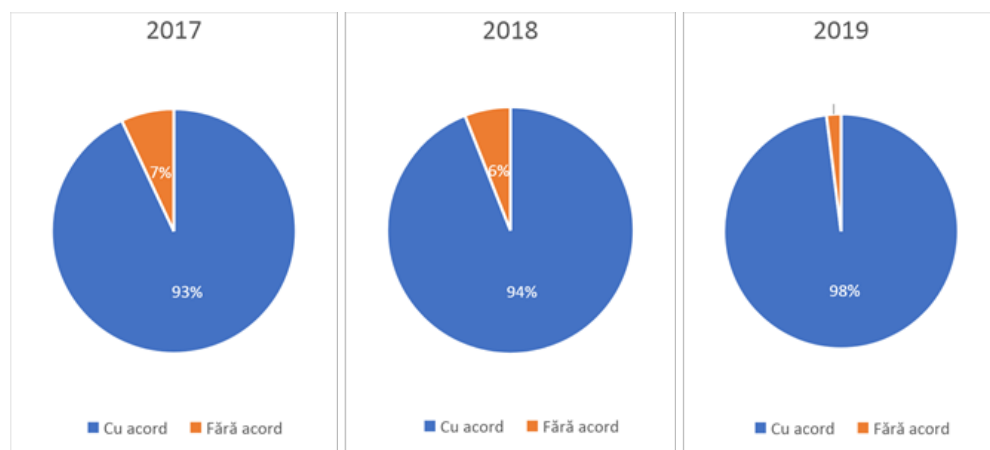

Figura 2: Rata soluționării cazurilor pe calea medierii

Un criteriu care descrie situația medierii din RM este și numărul de mediatori și de furnizori de servicii de mediere. Până în luna iunie a anului 2020, CM a atestat un număr de 927 de mediatori, dintre care doar 157 de mediatori și-au înregistrat activitatea și au fost înscrși în Registrul de stat al mediatorilor la data de 01.07.2020. Fiecare mediator exercită activități de mediere în cadrul unor birouri individuale de mediator sau organizații de mediere în care activează doi sau mai mulți mediatori.⁷

Domeniile de mediere

Medierea este posibilă în orice domeniu: civil (familial, de muncă, contencios administrativ, locativ etc.), contravențional și penal. Pot fi supuse

⁷ D'Urso Leonardo, Gavrila Constantin-Adi, Chifa Felicia, *Strategia de dezvoltare și planul de acțiuni pentru CM 2021-2024*, realizat în cadrul Proiectului susținut de USAID, BERD și IDLO, Chișinău, 2020.

medierii litigiile civile cu privire la drepturile și obligațiile care sunt, sau pot face, obiect de examinare în instanța de judecată sau arbitraj și de care părțile pot dispune liber, prin tranzacție, în condițiile legii. Medierea în litigiile civile poate avea loc în afara procesului judiciar sau arbitral, precum și în cadrul procesului judiciar sau arbitral.

Medierea penală este aplicabilă în orice cauză penală, însă efect direct pentru înlăturarea răspunderii penale și a încetării procesului există doar pentru cauzele penale prevăzute la art. 109 din Codul Penal al RM (CP). Potrivit ultimelor modificări⁸, împăcarea ce poate duce la înlăturarea răspunderii penale se aplică pentru infracțiunile ușoare sau mai puțin grave, iar în cazul minorilor – și pentru infracțiunile grave, inclusiv pentru infracțiunile prevăzute la capitolele II-VI, la art. 264 alin. (1) din Partea specială a CP, precum și în cazurile prevăzute de procedura penală. CPP⁹ conține reglementări cu privire la împăcare pentru un număr mare de infracțiuni (art. 276 alin.(1)-(6) CPP), iar potrivit alin. (7) al art. 276 CPP “împăcarea părților poate avea loc și prin aplicarea medierii, conform Legii cu privire la mediere”.

Legislația în vigoare (CP, CPP, Legea cu privire la mediere) reglementează atât împăcarea, cât și medierea. Aparent, ambele mecanisme sunt alternative de soluționare a unei cauze penale, însă, în aspect procesual, doar împăcarea, în anumite cazuri, duce la încetarea urmăririi penale sau a procesului penal. Raportul de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală¹⁰ constată că, deși un cadru legislativ există, medierea în materie penală în RM este aproape inexistentă¹¹ și că „în pofida unui cadru legislativ progresiv în vigoare, medierea se află încă într-un stadiu embrionar în ceea ce privește aplicarea în practică...”.

Potrivit statisticii oficiale oferite de CM, domeniile în care a avut loc medierea, în 2019, sunt prezentate în felul următor: (Figura 3)

⁸ Legea pentru completarea articolului 109 din Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002, nr. 130 din 09.06.2016// Monitorul Oficial Nr. 206-214 din 15-07-2016; https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=93783&lang=ro (vizitat la 08.06.2020).

⁹ CPP al RM disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121208&lang=ro

¹⁰ Raport de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală al Republicii Moldova prin prisma principiilor umanizării și justiției restaurative, Dr. Idlir Peci, Mr Eric Svanidze, CE, 2018. <https://rm.coe.int/2018-08-16-needs-assessment-report-component-1-final-eng/16808e2c00> (vizitat la 07.06.2020).

¹¹ Idem.

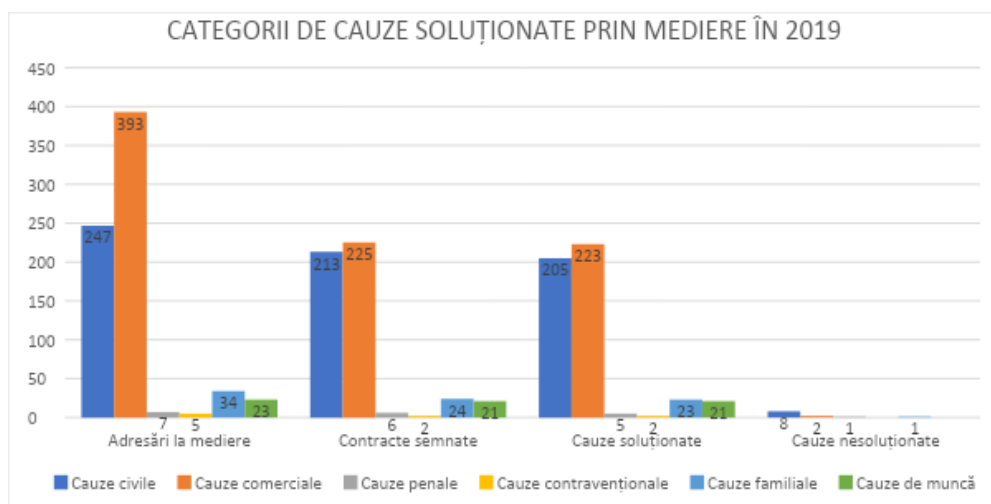

Figura 3: Categoriile de cauze soluționate pe calea medierii

Mediatorul

Mediatorul este o persoană terță, atestată în condițiile legii ¹², care asigură desfășurarea procesului de mediere în vederea soluționării litigiului dintre părți. Poate deveni mediator persoana care îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

- în privința ei nu este instituită o măsură de ocrotire judiciară sub forma tutelei;
- deține diplomă de studii superioare de licență;
- nu a fost condamnată anterior pentru infracțiuni grave, deosebit de grave, excepțional de grave, săvârșite cu intenție;
- nu are antecedente penale pentru infracțiuni ușoare și mai puțin grave;
- are reputație ireproșabilă;
- este aptă, din punct de vedere medical, pentru exercitarea acestei profesii;
- a absolvit cursurile de formare inițială a mediatorilor;
- a susținut examenul de atestare a mediatorilor.

¹² Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015, articolul 2.

Cursurile de formare a mediatorilor sunt esențiale pentru un proces de mediere calitativ. CM monitorizează și asigură calitatea formării mediatorilor, stabilește și aprobă standardele de formare inițială și continuă a mediatorilor și acreditează furnizorii de formare a mediatorilor, conform regulamentului aprobat de MJ. De asemenea, CM trebuie să verifice modul de organizare și desfășurare a cursurilor de mediere, precum și modul de respectare a standardelor de pregătire inițială și continuă a mediatorilor.

Mediatorul este obligat, conform normelor legale¹³, să urmeze instruirea continuă, cu o durată de cel puțin 20 de ore academice, anual, în primii 5 ani de activitate și, de cel puțin 10 ore academice, anual, în fiecare an următor, având obligația să prezinte CM, până la data de 25 decembrie a fiecărui an, documentele privind efectuarea instruirii continue.

Fiind liber profesionist, mediatorul are dreptul la onorariu, precum și la compensarea cheltuielilor ocazionate de mediere, în mărimea stabilită prin acordul părților. Mediatorul poate negocia cu partea care l-a contactat, avansarea cheltuielilor legate de căutarea și contactarea celeilalte părți. În cazul MGS, remunerarea mediatorilor se efectuează în modul stabilit de Guvern.¹⁴ Mediatorul nu este în drept să perceapă onorarii pentru sesiunea de informare cu privire la mediere, explicațiile sau recomandările oferite părților cu privire la procesul medierii până la încheierea contractului de mediere.

2.2. Legislația specifică medierii garantate de stat

Instituția MGS poate fi analizată doar în contextul general al medierii, cu particularitățile sale specifice, care vizează mai mult aspectul de asigurare financiară a procesului, decât fondul medierii ca atare. Prin legea veche cu privire la mediere,¹⁵ statul și-a asumat sarcina de a asigura accesul la serviciile de mediere în aceleași condiții ca și accesul liber la

¹³ Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015, articolul 13.

¹⁴ Hotărârea de Guvern cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale, Nr. 303 din 21-04-2009 // Monitorul Oficial Nr. 83-85 din 30-04-2009; https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24633&lang=ro (vizitat la 11.06.2020)

¹⁵ Legea cu privire la mediere nr.134 din 14.06.2007.

justiție, însă, din prevederile Legii,¹⁶ deducem că MGS era aplicabilă doar în cauzele penale.

Legea nr. 137 din 03.07.2015 cu privire la mediere prevede, în Capitolul VI, modul de susținere a medierii de către stat. Articolul 39 al Legii prevede modalități de motivare a părților pentru recurgerea la soluționarea litigiului prin mediere, cum ar fi: scutirea de achitare a taxei de stat, reducerea acesteia, în dependență de caz, eşalonarea achitării taxei de stat, examinarea în regim de urgență a cererii privind confirmarea tranzacției.

La articolul 40 al Legii este prevăzută MGS, indicându-se că „în cadrul procesului de mediere, o parte sau ambele părți au dreptul de a beneficia de serviciile garantate de stat ale unui mediator în modul prevăzut de lege”. Articolul 18, aliniat (2) reglementează plata pentru activitatea de mediere, stabilind că „în cazul medierii garantate de stat, remunerarea mediatorilor se efectuează în modul stabilit de Guvern”. Reiterăm că un alt mecanism decât cel prevăzut de Hotărârea de Guvern (HG) nr. 303 din 21.04.2009 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale, nu există.

Legea a prevăzut și atribuțiile autorităților în domeniul MGS, astfel, articolul 8, lit. i) stabilește: „Atribuțiile Ministerului Justiției prevede că acesta, la propunerea Consiliului de Mediere, elaborează și prezintă Ministerului Finanțelor proiectul bugetului destinat medierii garantate de stat”, iar, potrivit articolului 10, CM „c) implementează politicile în domeniul medierii, inclusiv al medierii garantate de stat; l) prezintă Ministerului Justiției propuneri privind cheltuielile destinate medierii pentru a fi incluse în bugetul de stat; m) prezintă Ministerului Justiției rapoarte semestriale privind utilizarea mijloacelor financiare destinate medierii garantate de stat”.

În Nota informativă a proiectului Legii nr. 137 a fost indicat că „un alt aspect al susținerii medierii de către stat constă în promovarea MGS. Condițiile și modul în care părțile vor putea beneficia de serviciile unui mediator plătit de stat, urmează a fi stabilite în Legea cu privire la asis-

¹⁶ Legea cu privire la mediere nr.134 din 14.06.2007, articolul 35 „În cazul medierii în cauzele penale în care împăcarea părților are drept rezultat înlăturarea răspunderii penale, părțile au dreptul de a beneficia de serviciile unui mediator plătit de stat, în condițiile stabilite de Guvern”.

tență juridică garantată de stat nr. 198-XVI din 26.07.2007, drept urmare a modificării și completării acesteia”. Până în prezent, însă, nu au fost operate modificări în acest sens.

Hotărârea de Guvern nr. 303 din 21.04.2009

În scopul realizării legii anterioare cu privire la mediere¹⁷ a fost adoptată HG nr. 303 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale. HG¹⁸ prevede că serviciile de mediere plătite din contul statului se acordă în cauzele penale, în care împăcarea conduce la înlăturarea răspunderii penale în conformitate cu articolul 109 din CP al RM și articolul 276 din CPP al RM. Totodată, potrivit articolului 3, „Serviciile de mediere vor fi achitate din contul statului în cazul respectării cumulative a anumitor condiții:

- a) fapta se încadrează în categoria infracțiunilor pentru care împăcarea conduce la înlăturarea răspunderii penale;
- b) fapta nu constituie recidivă;
- c) venitul făptuitorului este mai mic de nivelul venitului stabilit pentru acordarea serviciilor de mediere plătite de stat.”

Ca excepție, însă, indiferent de nivelul venitului, dacă întrunesc celelalte condiții, beneficiază de mediere plătită din contul statului anumite categorii speciale de făptuitori:

- a) care întâmpină dificultăți în comunicare, fiind muți, surzi, orbi sau având alte dereglări esențiale ale vorbirii, auzului, vederii, precum și alte dizabilități fizice sau mintale;
- b) minorii¹⁹.

Potrivit articolului 2 al HG, solicitarea achitării de către stat a serviciilor de mediere o poate face făptuitorul (bănuț, învinut, inculpat) sau victima. HG prevede procedura de solicitare a achitării din contul statului a serviciilor de mediere prin depunerea unei cereri de către soli-

¹⁷ Legea cu privire la mediere nr.134 din 14.06.2007.

¹⁸ HG nr. 303 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale.

¹⁹ Hotărârea de Guvern 303 din 21.04.2009 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale, articolul 4.

citant sau prin intermediul reprezentantului/avocatului la MJ, nu mai târziu de 15 zile lucrătoare de la remiterea cauzei spre mediere. La cerere se anexează: actul prin care organul de urmărire penală sau instanța de judecată a decis remiterea cauzei spre mediere, declarația cu privire la venituri sau actele/copia de pe actele care atestă faptul că persoana e minoră sau întâmpină dificultăți în comunicare, fiind muți, surzi, orbi sau având alte dereglări esențiale ale vorbirii, auzului, vederii, precum și alte dizabilități fizice sau mintale.

HG²⁰ prevede și modul de remunerare a mediatorului și de restituire a remunerării solicitantului de mediere. Este necesar de remarcat că sumele prevăzute sunt foarte mici și greu raportabile la eforturile de colectare a anexelor la cererea de remunerare, ceea ce reduce semnificativ numărul solicitărilor. În aceeași ordine de idei, potrivit CM, mecanismul de compensare a cheltuielilor pentru mediere nu a fost aplicat, fiind unul anevoios și inefficient. Datele oficiale furnizate de Consiliu pentru ultimii 3 ani confirmă doar 6 cauze penale care au fost soluționate prin mediere în RM (2017 – 0 cauze, 2018 – 1 cauză și 2019 – 5 cauze), toate fără implicarea MGS.²¹

Pornind de la prevederile HG²², MGS, aparent, poate fi oferită de către stat, în mod gratuit, dacă sunt îndeplinite anumite condiții. Practica existentă demonstrează inaplicabilitatea MGS din următoarele cauze:

- a) lipsa mecanismului de depunere a cererilor și a termenilor de examinare;
- b) lipsa persoanelor delegate cu atribuții pentru soluționarea cererilor;
- c) lipsa reglementărilor privind modul de evaluare și de compensare a cheltuielilor în raport cu serviciile de mediere pe fiecare caz în parte, alocarea de resurse financiare în parte etc.

În acest context, un concept cu o abordare sistemică și instituțională a medierii este imperativă. Constatările despre ineficiența mecanismului

²⁰ Idem.

²¹ https://mediere.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_de_date_statistice_privind_litigii_solutionate_pe_calea_medierii_pentru_anul_2019_0.pdf

²² Hotărârea de Guvern 303 din 21.04.2009 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale.

și lipsa unui program care să garanteze această obligație²³, confirmă necesitatea revizuirii întregului mecanism.

Legislația conexă medierii

CPC nr. 225 din 30.05.2003 nu a prevăzut MGS. Cu toate acestea, multe articole din Cod încurajează medierea ca modalitate de soluționare a litigiilor. Articolul 170 prevede că „(1) Judecătorul restituie cererea de chemare în judecată dacă: a) reclamantul nu a respectat procedura de soluționare prealabilă a cauzei pe calea extrajudiciară, inclusiv prin mediere, prevăzută de lege pentru categoria respectivă de cauze sau de contractul părților”. Respectiv, dacă părțile au indicat în contract medierea ca modalitate de soluționare a litigiilor, procesul judiciar nu va fi intentat, până când părțile nu vor prezenta dovada participării la mediere.

În cazul în care cererea de chemare în judecată a fost pusă pe rol, potrivit articolului 9, aliniatul (2), CPC: „Instanța judecătorească... informează părțile despre posibilitatea inițierii procesului de mediere”. În faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, articolul 183, lit. e) prevede că „în sarcinile de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare se include evaluarea oportunităților de soluționare a litigiului prin mediere”. În conformitate cu articolul 185, aliniatul (1) lit. d), CPC, judecătorul va explica părților dreptul de a recurge la mediere, le va informa despre esența, avantajele și efectele medierii sau le va propune să participe la o ședință de informare cu privire la soluționarea litigiilor prin mediere. În același timp, judecătorul stabilește termenul de judecare a pricinii, termen care poate fi modificat la cererea ambelor părți, dacă acestea decid să soluționeze cauza prin mediere, conform articolului 191, aliniatul (1), lit. b), CPC.

La soluționarea litigiului prin mediere se poate recurge la oricare etapă a procesului civil și în oricare instanță. Articolul 212, aliniatul (2), CPC, prevede că „președintele ședinței trebuie să ia măsuri pentru ca părțile să soluționeze pe cale amiabilă litigiul sau unele probleme litigioase.

²³ Raport de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală al Republicii Moldova prin prisma principiilor umanizării și justiției restaurative, Dr. Ildir Peci, Mr Eric Svanidze, CE, 2018. <https://rm.coe.int/2018-08-16-needs-assessment-report-component-1-final-eng/16808e2c00> (vizitat la 07.06.2020).

În acest scop, instanța poate acorda părților, la cerere ... b) un termen pentru informarea cu privire la esența, avantajele și efectele medierii și pentru inițierea procesului de mediere”. „La solicitarea părților se poate dispune suspendarea procesului”, conform articolului 260, CPC. În urma acceptării inițierii procesului de mediere și semnării contractului de mediere, termenul de prescripție se va suspenda pe durata procesului de mediere până la data prezentării de către părți instanței de judecată a procesului-verbal de încetare a medierii, cu sau fără anexarea tranzacției de împăcare (în funcție de rezultat).

Pentru a înceta procesul judiciar, tranzacția încheiată prin mediere trebuie să fie confirmată de instanța de judecată, adică, se cere ca acordul încheiat să corespundă tuturor condițiilor de valabilitate prevăzute de legislația civilă pentru încheierea actelor juridice, să nu încalce drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății și ale statului. În cazul încetării procesului civil în temeiul tranzacției de împăcare încheiată la mediator, reclamantul va beneficia de restituirea taxei de stat, conform articolului 89 (1) lit. i), CPC. Dacă tranzacția prin mediere a fost încheiată extrajudiciar, CPC prevede procedura de confirmare a tranzacției prin care părțile previn un proces civil și de eliberare a titlului de executare silită, conform articolelor 487-490.

Curtea Constituțională, în Hotărârea nr. 8 din 26.04.2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din CPC adoptat prin Legea nr. 225 din 30.05.2003 (medierea judiciară, sesizarea nr.3g/2018), a recunoscut ca fiind constituționale prevederile articolului 182¹, aliniatul 1) lit. b), 182², 182³, 182⁴ și 182⁵ din CPC, constatând că procedura medierii judiciare, reglementată de prevederile Capitolului XIII¹ din CPC, nu încalcă dreptul garantat de articolul 20 din Constituția RM, sub aspectul judecării cauzei într-un termen rezonabil.

În CPP, instituția medierii a fost instituită ca o modalitate de realizare a împăcării penale, ceea ce duce la încetarea procesului. Articolul 276, aliniatul (7) menționează că împăcarea părților poate avea loc și prin aplicarea medierii, pentru infracțiuni pentru care „urmărirea penală se pornește numai în baza plângerii prealabile a victimei, adică cele prevăzute în articolele: 152, aliniatul (1), 153, 155, 157, 161, 173, 177, 179, aliniatul (1) și (2), 193, 194, 197, aliniatul (1), 198, aliniatul (1), 200, 202,

203, 204 aliniatul (1), 246¹, 274 din CP, precum și al furtului avutului proprietarului săvârșit de minor, de soț, rude, în paguba tutorelui, ori de persoana care locuiește împreună cu victima sau este găzduită de aceasta.”

În 2012, a fost întreprinsă o nouă încercare de a consolida instituția medierii, prin includerea în CPP a articolului 344¹ „Soluționarea cauzei în procedura medierii ori împăcării părților”. Raționamentul normei viza o posibilitate de realizare a procedurii de mediere de la repartizarea cauzei către judecător până la punerea pe rol a cauzei. Această procedură poate fi aplicată, la cererea părților, în cazul învinuirii persoanei în săvârșirea unei infracțiuni ușoare ori mai puțin grave, iar în cazul minorilor – și a unei infracțiuni grave, prevăzute la Capitolul II-VI din CP, precum și în cazurile prevăzute la articolul 276, aliniat (1), CPP. Articolul prevede și atribuții ale mediatorului în cadrul procesului respectiv.

2.3. Concluzii

Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015, în vigoare, corespunde standardelor europene cu privire la mediere, reglementând cele mai importante aspecte: principiile și procesul de mediere, statutul mediatorului și autoritățile responsabile de implementarea politicilor în domeniul medierii. La data de 01.06.2019 în RM, în birouri sau organizații de mediere, activau 157 de mediatori. Cazurile soluționate prin mediere sunt în creștere în ultimii ani (167 de cauze în 2017, 331 de cauze în 2018 și 479 de cauze în 2019). Comparativ cu statisticile altor state, cauzele soluționate prin mediere sunt încă puține.

Capitolul VI al Legii nr. 137 - Susținerea medierii de către stat, prin articolul 39 oferă mai multe posibilități de stimulare și de acordare de facilități părților care apelează la soluționarea litigiului prin mediere, însă aceste prevederi reprezintă opțiuni ale părților destinate exclusiv pentru cauzele civile. Articolul 40 indică expres „medierea garantată de stat” și menționează că „în cadrul procesului de mediere, o parte sau ambele părți au dreptul de a beneficia de serviciile garantate de stat ale unui mediator în modul prevăzut de lege”, însă nu reglementează modalitatea de desfășurare a procesului. Intrarea în vigoare a acestor prevederi nu

au dus la adoptarea unui mecanism nou de MGS. Singura modalitate de remunerare a serviciilor de mediere este prevăzută de HG nr. 303 din 21.04.2009 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale. Respectiv, serviciile de mediere pot fi achitate din contul statului doar în cauzele penale în care împăcarea conduce la înlăturarea răspunderii penale, în conformitate cu articolul 109 din CP al RM și articolul 276 din CPC. Procedura de solicitare a achitării de către stat a serviciilor de mediere prevăzute la art. 5 din HG nr.303 este una anevoioasă și îndelungată, astfel încât părțile pot considera mai convenabil institutul împăcării sau alte instituții procesuale, care sunt mai rapide și implică mai puține formalități. Întrunirea condițiilor impuse, prevăzute de articolele 2-4²⁴, fac dificilă realizarea practică a acestor prevederi, în condițiile în care făptuitorul, victima sau reprezentanții acestora nu au cunoștințe privind MGS și cazurile de aplicare a acesteia. Ca urmare, accesul grupurilor vulnerabile la justiție și la soluțiile de reglementare amiabilă a conflictelor din contul statului devine iluzoriu.

Relevante în acest sens sunt și concluziile raportului de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală, menționat anterior²⁵: „În pofida unui cadru legislativ progresiv în vigoare, medierea se află încă într-un stadiu embrionar în ceea ce privește aplicarea în practică. Avantajele medierii trebuie explorate în continuare de autoritățile RM și de părțile procesului penal (pct. 7).” Raportul menționează că „Medierea este oferită de către stat în mod gratuit, dacă sunt îndeplinite anumite condiții. Cu toate acestea, nu există niciun mecanism și niciun program care să garanteze această obligație. Consiliul Mediatorilor împreună cu MJ pot fi ajutați să înființeze un mecanism adecvat care să garanteze medierea gratuită (pct. 92)”.

²⁴ HG nr. 303 din 21.04.2009 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale.

²⁵ Raportul de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală al Republicii Moldova prin prisma principiilor umanizării și justiției restaurative, CE, 2018.

STANDARDE ȘI MODELE EUROPENE ÎN MATERIA MEDIERII

Acest capitol prezintă o parte din standardele elaborate de Uniunea Europeană (UE) și CE în materia medierii și a justiției restaurative, în care sunt stabilite principii de operare a serviciilor de mediere și rolul autorităților din domeniul justiției în procesul medierii. De asemenea, sunt analizate modelele țărilor europene privind aspectele caracteristice medierii, în special, a MGS.

3.1. Standarde internaționale

Standardele internaționale care reglementează cadrul de mediere direct sau justiția restaurativă elaborate de instituțiile internaționale și analizate în cadrul cercetării:

Organizația Națiunilor Unite, în scopul reglementării relației victimă-făptuitor dincolo de procedura penală, a adoptat²⁶ **Principiile de bază pentru utilizarea programelor de justiție restaurativă în materie penală**. Principiile de bază urmăresc în special formularea unor standarde globale în domeniul medierii și a justiției restaurative. Paragraful 20 recomandă statelor membre „să analizeze formularea strategiilor și politicilor naționale care vizează dezvoltarea justiției restaurative și promovarea unei culturi favorabile utilizării justiției restaurative în rândul autorităților de aplicare a legii, autorităților judiciare și sociale, precum și a comunităților locale.” Paragraful 6 prevede că „programele de justiție restaurativă ar trebui să fie în general disponibile în toate etapele procesului de justiție penală.”

La 7 decembrie 2007, la Strasbourg, în cadrul CE, a fost adoptat un **Ghid pentru o mai bună implementare a recomandării cu privire la medierea în materie penală**. CE și UE au elaborat și promovat mai multe

²⁶ Rezoluția ONU 2000/14, U.N. Doc. E/2000/INF/2/Add.2 at 35 (2000).

documentele de politici și linii directoare în domeniul medierii. Recomandările CE tratează instituția medierii ca o parte componentă a justiției:

- ✓ **Recomandarea R (86) 12 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre ale Consiliului Europei, cu privire la diminuarea sarcinii tribunalelor** care stabilește „reglementarea pe cale amiabilă a diferendelor, fie în afara ordinului judiciar, fie înainte sau după procedura judiciară”;
- ✓ **Recomandarea nr. (81) 7 a Comitetului de Miniștri, cu privire la mijloacele de facilitare a accesului la justiție**, își propune să încurajeze procedurile care simplifică accesul la justiție, inclusiv „concilierea părților și reglementarea diferendelor pe cale amiabilă prin aplicarea medierii, înaintea oricărei proceduri judiciare sau în cursul unei proceduri angajate”.
- ✓ **Recomandarea R (93) 1 a Comitetului de Miniștri susține accesul efectiv la drept și la justiție, pentru persoanele aflate în situație de sărăcie extremă**, și sugerează accesul efectiv la modalitățile extrajudiciare de soluționare a conflictelor, precum medierea și concilierea, prin aceasta înțelegându-se ajutorul judiciar sau orice altă formă de asistență a acestor modalități de soluționare a conflictelor.
- ✓ **Recomandarea R (98) 1 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre privind medierea familială**, care încurajează utilizarea mijloacelor de soluționare a litigiilor familiale pe cale amiabilă și recunoașterea nevoii de a reduce proporțiile conflictului în interesul tuturor membrilor familiei.
- ✓ **Recomandarea R (99) 19 a Comitetului de Miniștri privind medierea penală**, ce promovează medierea în cadrul justiției penale și stabilește liniile directorii (ca o anexă) pentru procesul de mediere victimă-făptuitor. Liniile directorii stabilesc principiile medierii, cel mai important fiind consimțământul liber al părților de a participa la mediere (articolul 1). Alte principii care direcționează procesul de mediere includ confidențialitatea procedurilor de mediere și autonomia generală a medierii față de procedurile penale (articolele 2 și 5). Posibilitatea de a înainta cazul către un mediator trebuie să fie disponibilă în toate etapele procedurilor penale (articolul 4).

- ✓ **Recomandarea R (2001) 9 din 05.09.2001 privind căile alternative de soluționare a litigiilor dintre autoritățile administrative și persoanele private** susține modalitățile alternative de reglementare a litigiilor între autoritățile administrative și persoanele private, prin următoarele căi alternative: recursul administrativ intern, concilierea, medierea, tranzacția și arbitrajul.
- ✓ **Recomandarea R (2002) 10 privind medierea în materie civilă** încurajează medierea în materie civilă, implicând drepturi și obligații cu caracter civil, inclusiv cele privind dreptul comercial, dreptul consumatorului și dreptul muncii.
- ✓ **Recomandarea R (94) 12 a Comitetului de Miniștri cu privire la independența, eficacitatea și rolul judecătorilor** consacră, ca o veritabilă obligație judiciară: „încurajarea părților în obținerea unei reglementări pe cale amiabilă” (principiul V-3, e).
- ✓ **Recomandarea R (95) 5**, cu privire la îmbunătățirea funcționării sistemelor și procedurii de recurs în materie civilă și comercială, cere, în mod expres judecătorului, să vegheze asupra „încurajării la reglementarea pe cale amiabilă” (articolul 6 g).
- ✓ **Directiva 2008/52/CE a Parlamentului European și a CE din 21 mai 2008, privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială**, aplicabilă cazurilor în care o instanță trimite părțile să recurgă la mediere sau în care dreptul național prevede medierea. Conform directivei, un judecător poate acționa ca mediator în conformitate cu dreptul național doar dacă nu este implicat în nici o procedură judiciară conexă domeniului sau domeniilor litigioase. Aplicarea directivei nu trebuie, însă, să fie extinsă la demersurile instanței sau ale judecătorului sesizat cu soluționarea unui litigiu, la cazurile în care instanța sau judecătorul sesizat solicită asistență sau consiliere din partea unei persoane competente.

CEPEJ a elaborat **Linii directoare și măsuri specifice (2007) 14** din 7 decembrie 2007, ce vizează îmbunătățirea aplicării efective în practică a recomandărilor existente: **Recomandarea (98) 1** cu privire la medierea familială; **Recomandarea (2002) 10** cu privire la medierea în materie civilă; **Recomandarea (99) 19** cu privire la medierea în materie

penală; **Recomandarea (2001) 9** cu privire la modalitățile alternative de soluționare a litigiilor între autoritățile administrative și persoanele private etc.

Urmărind standardele internaționale în materia medierii și cadrul legal național, misiunea de constatare a experților din cadrul Programului CE „Promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în RM” a constatat în cadrul raportului său²⁷ că: „Cadrul legislativ este în conformitate cu standardele Consiliului Europei și standardele internaționale menționate mai sus. Toate standardele și principiile sus-menționate sunt reflectate în cadrul legal. Cu toate acestea, misiunea de constatare a faptelor a arătat că, deși un cadru legislativ există, medierea în materie penală în RM este aproape inexistentă. Legea privind medierea este destul de recentă”.

3.2. Modele europene

Mișcarea contemporană a metodelor alternative de soluționare a litigiilor (Alternative Dispute Resolution) a apărut în anii '70 în SUA, din cauza duratei exagerate și a costurilor exorbitante ale procedurilor judiciare de soluționare a litigiilor. În Europa de Vest, instituționalizarea medierii are loc după anii 1990. În țările Europei de Est medierea apare mai târziu, la începutul anilor 2000. Majoritatea țărilor europene au adoptat reglementări în domeniul medierii în ultimii ani. Albania, Austria, Croația au legi privind medierea din anul 2003, Bulgaria – din 2004 (CPC din 2007 este sincronizat cu legea medierii), Serbia – din 2005, Macedonia și România – din 2006, iar Ungaria încă din 2002²⁸. În Polonia medierea a fost introdusă în Codul Civil în anul 2005.

Cercetarea a analizat modelele institutului medierii a unor state europene ca și exemple de succes în domeniul modalităților alternative de soluționare a litigiilor.

²⁷ Raport de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală a Republicii Moldova prin prisma principiilor umanizării și a justiției restaurative, CE, 16.08.2018, par. 88.

²⁸ Șuștac Zeno, Ignat Claudiu, *Modalități alternative de soluționare a conflictelor (ADR)*, București, 2020, pag. 115.

□ Medierea în România

Reglementarea juridică a medierii: Normele juridice privind reglementarea calității de mediator și exercitarea acestei profesii apar în Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator.

Autoritatea competentă în domeniul medierii: În România, a fost înființat un Consiliu de Mediere autonom, cu personalitate juridică, care acționează în interesul public, reprezintă corpul profesional al mediatorilor din România și este responsabil de sistemul de mediere în România cu membri aleși de mediatorii. Atribuțiile acestui organ vizează stabilirea standardelor de formare în domeniul medierii, autorizarea mediatorilor și furnizorilor de formare, menținerea și actualizarea Tabloului mediatorilor, adoptarea regulamentelor de activitate și etică, inițierea propunerilor pentru amendarea sau corelarea legislației cu privire la mediere.

Mediatorii: În conformitate cu articolul 12 din Legea 192/2006, mediatorii autorizați sunt înregistrați în Tabloul mediatorilor administrat de Consiliu și publicat anual în Monitorul Oficial al României, disponibil și pe portalul oficial al Consiliului și Ministerului Justiției. Tabloul include informații cu privire la mediatorii, datele de contact și datele privind pregătirea mediatorilor etc., este actualizat și, anual, pus la dispoziția celor interesați (instanțelor judecătorești, autorităților publice locale și Ministerului Justiției). Pe lângă mediatorii autorizați români, pot participa în calitate de mediatorii cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene, ale Spațiului Economic European sau ai Confederației Elvețiene, posesori ai unui document de calificare în profesia de mediator, obținut în unul dintre aceste state, dobândesc, în contextul dreptului de stabilire, accesul la profesie în România, după recunoașterea acestor documente de către Consiliul de Mediere, conform Legii nr. 200/2004³ privind recunoașterea diplomelor și calificărilor profesionale pentru profesiile reglementate din România.

Domeniile de aplicabilitate a medierii: Conform prevederilor legale pot fi supuse medierii conflictele civile și penale și alte conflicte care fac obiectul unor drepturi la care se poate renunța prin tranzacție. Chestiunile legate de drepturile personale și drepturile la care nu se poate renunța nu pot face obiectul medierii. Opțiunea de a recurge la mediere este voluntară. Părțile nu sunt obligate să solicite servicii de medi-

ere și au opțiunea de a renunța la mediere în orice moment. Cu alte cuvinte, părțile sunt libere să caute mijloace alternative de soluționare a conflictului/disputei în orice moment, respectiv: proceduri judiciare, arbitraj. Părțile interesate pot contacta un mediator, atât înainte de a se prezenta în instanță, cât și pe parcursul procedurilor judiciare. Legislația în vigoare îi obligă pe judecători să informeze părțile cu privire la posibilitatea de a opta pentru mediere și la avantajele acestei proceduri.

Costurile medierii: Onorariul convenit mediatorului este menționat în contractul de mediere, conform Legii 192/2006. Sumele sunt suportate de părți în mod egal, dacă nu se convine altfel. Statul susține medierea prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51 din 21 aprilie 2008, privind ajutorul public judiciar în materie civilă, publicată în Monitorul Oficial nr. 327 din 25 aprilie 2008. Conform acestei ordonanțe, persoanele al căror venit mediu net lunar pe membru de familie, în ultimele două luni anterioare formulării cererii, se situează sub nivelul de 300 lei (RON) și face dovada că, anterior începerii procesului judiciar, a parcurs procedura de mediere a litigiului, beneficiază și de restituirea sumei plătite mediatorului cu titlu de onorariu. De același drept beneficiază și persoana, dacă solicită medierea după începerea procesului, dar înainte de prima zi de înfățișare. Dacă venitul mediu net lunar pe membru de familie, în ultimele două luni anterioare formulării cererii, se situează sub nivelul de 600 lei (RON), sumele de bani care constituie ajutor public judiciar, se avansează de către stat în proporție de 50%. Suma la a cărei restituire are dreptul partea, se stabilește de instanță, prin încheiere.

❑ Medierea în Germania

Reglementarea juridică: Actul legislativ care reglementează în mod formal serviciile de mediere este Legea privind medierea (Mediationsgesetz) în vigoare din 26 iulie 2012.

Autoritățile responsabile: În Germania nu există un organ de stat specializat în politicile de mediere. Ministerul Federal al Justiției este abilitat să elaboreze reglementări prin care să introducă criterii suplimentare privind formarea și perfecționarea profesională pentru profesie. În acest caz, persoanele care au urmat un tip de formare, care corespunde cerințelor unor astfel de reglementări, ar avea dreptul să utilizeze titlul de

„mediator autorizat” (*zertifizierter Mediator*). Însă în prezent, formarea ca mediator este furnizată de asociații, organizații, universități, întreprinderi și persoane fizice.²⁹ Există numeroase organizații care oferă servicii de mediere și de promovare a medierii.

Domeniile de mediere: În Germania domeniile în care mediatorul își desfășoară, cel mai frecvent, activitatea sunt: dreptul familiei, drepturile de succesiune și dreptul comercial, iar medierea este un act prealabil acțiunii judiciare. Medierea este benevolă. Legea promovează soluționarea amiabilă a litigiilor prin includerea unei serii de stimulente diferite în codurile de procedură oficiale (de exemplu, CPC, *Zivilprozessordnung*). Astfel, de exemplu, atunci când părțile introduc o acțiune în materie civilă în instanță, acestea vor trebui să declare dacă au încercat deja să soluționeze litigiul pe căi extrajudiciare, cum ar fi medierea, și dacă există anumite motive pentru care nu au luat în considerare recurgerea la o astfel de procedură. De asemenea, instanța poate sugera ca părțile să încerce soluționarea conflictului prin mediere sau o altă formă de soluționare extrajudiciară; în cazul în care părțile refuză să aplice această opțiune, instanța poate dispune suspendarea procedurilor.

Mediatorii: În Germania, formarea ca mediator este furnizată de asociații, organizații, universități, întreprinderi și persoane fizice. Legea prevede cunoștințele generale, competențele și procedurile care trebuie dobândite printr-o formare prealabilă adecvată. Orice persoană care întrunește aceste criterii poate exercita profesia de mediator. Nu există o vârstă minimă legală, stabilită în acest sens, și nici o cerință. Mediatorul trebuie să se asigure că deține cunoștințele și experiența necesare (prin formare adecvată și cursuri de perfecționare continuă) pentru a îndruma părțile în mod corespunzător, pe parcursul procesului de mediere.

Costurile medierii: În Germania, sistemul de onorarii, de asemenea, nu este reglementat (acestea variază aproximativ între 80 EUR și 250 EUR pe oră). Medierea nu este gratuită, iar plata face obiectul unui acord între mediatorul privat și părțile implicate.

²⁹ Procesul de mediere în statele membre – Republica Federală Germania https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-de-ro.do?member=1 (vizitat 07.06.2020).

□ Medierea în Republica Cehă

Reglementarea juridică: Activitatea de mediere este reglementată de Legea nr. 202/2012 privind medierea și Legea nr. 257/2000 privind Serviciul de probațiune și mediere.

Autoritatea responsabilă: Organismul de reprezentare a profesiei de mediator, în materie penală, este Serviciul de probațiune și mediere, subordonat Ministerului Justiției, iar în materie civilă – Asociația Mediatorilor din Cehia.

Domeniile de aplicare: În Republica Cehă, medierea este posibilă în orice domeniu juridic, cu excepția cazului în care este exclusă prin lege. Ca procedură obligatorie, se recurge la mediere în domenii precum: dreptul familiei, dreptul comercial și dreptul penal. Conform CPC, judecătorul, care prezidează ședința de judecată, poate dispune ca părțile în proces să participe la o reuniune inițială, cu durata de trei ore, cu un mediator. În astfel de cazuri, procedurile în instanță pot fi suspendate pe o durată de până la trei luni.

Mediatorii: În Republica Cehă condițiile care autorizează utilizarea titlului de mediator sunt studiile superioare și absolvirea unui program postuniversitar de nivel de master în domeniu, obținute la o universitate din Republica Cehă sau din străinătate, recunoscute sau echivalate și promovarea examenului de acreditare. Formarea mediatorilor care activează în sistemul de justiție penală este asigurată de Serviciul de probațiune și mediere; formarea în domeniul medierii non-penale este furnizată de o varietate de organisme și instituții de învățământ.

Costurile medierii: În Republica Cehă medierea oferită de Serviciul de probațiune și mediere este gratuită sau costurile sunt suportate de către stat. În cazul în care o instanță judecătorească suspendă procedurile într-o cauză civilă și dispune ca părțile să participe la o reuniune inițială cu un mediator, primele trei ore ale ședinței de mediere sunt plătite la rata prevăzută în legislația de punere în aplicare (400,00 CZK pentru fiecare oră începută), iar costul este împărțit în mod egal între cele două părți (dacă părțile sunt scutite de la plata taxelor judiciare, acestea sunt suportate de către stat). Atunci când medierea durează peste trei ore, costurile suplimentare sunt împărțite în mod egal între cele două părți,

până la suma convenită între mediator și părțile la mediere (și anume, părțile în proces).

❑ Medierea în Slovenia

Reglementarea juridică: În Slovenia medierea este reglementată prin Legea privind soluționarea alternativă a litigiilor de natură judiciară (ZARSS, Monitorul Oficial al Republicii Slovenia nr. 97/09 și nr. 40/12 – ZUJF), din 19 noiembrie 2009.

Autoritatea responsabilă: Ministerul Justiției și Administrația Publică deține un registru central al mediatorilor care își desfășoară activitatea în instanță, în cadrul programelor de soluționare alternativă a litigiilor. Consiliul pentru soluționarea alternativă a litigiilor își desfășoară activitatea în cadrul Ministerului Justiției și Administrației Publice. Consiliul a fost înființat în martie 2009, este un organ specializat, independent și centralizat, cu rol consultativ și de coordonare.

Domeniile de aplicare: Recurgerea la mediere în Slovenia este admisibilă în materie civilă, familială, comercială, în chestiuni care țin de dreptul muncii și în alte aspecte legate de proprietate, atunci când cererile pot fi soluționate de către părți. Medierea este admisibilă și în alte materii, cum ar fi litigiile dintre părinți și copii, litigiile de muncă, rezultate ca urmare a încetării unui contract de muncă, dacă nu sunt excluse prin lege. Instanțele au obligația de a permite părților să utilizeze medierea în afara altor forme de soluționare alternativă a litigiilor.

Mediatorii: În Slovenia formarea pentru mediatori poate fi oferită de diverse ONG-uri și de Centrul pentru Educație Judiciară din cadrul Ministerului Justiției și Administrației Publice.

Costurile medierii: În Slovenia în temeiul Legii privind soluționarea alternativă a litigiilor de natură judiciară, medierea în instanță este gratuită. În cazul litigiilor dintre părinți și copii și a litigiilor de muncă, rezultate ca urmare a încetării unui contract de muncă, părțile achită doar onorariile avocaților. În cazul tuturor celorlalte litigii, cu excepția celor comerciale, instanța achită onorariul mediatorului pentru primele trei ore de mediere.

□ Medierea în Spania

Reglementarea juridică: Legea nr. 5/2012 din 6 iulie 2012 privind medierea în materie civilă și comercială transpune Directiva 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2008 în legislația spaniolă.

Autoritatea responsabilă: La nivel național, există Serviciul Interconfederal de Mediere și Arbitraj (Servicio Interconfederal de Mediación y Arbitraje – SIMA), responsabil de domeniul medierii.

Domeniile de aplicare: În Spania medierea este foarte des utilizată în conflictele de muncă, uneori obligatorie înainte de a se recurge la instanțele judecătorești. Medierea în materie civilă și familială este des aplicată datorită avantajelor sale. Medierea în materie penală are ca scop, pe de o parte, reintegrarea în societate a infractorului, iar pe de altă parte, despăgubirea victimei. În ceea ce privește justiția pentru minori (cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani), medierea este definită în mod expres drept mijloc de reeducare a minorului. Medierea, în justiția adulților nu este reglementată, deși, în anumite provincii, medierea are la bază regulamentele și procedurile penale, care permit reducerea pedepsei prin remedierea prejudiciului.

Mediatorii: În Spania se solicită ca mediatorul să aibă studii superioare, cel puțin de licență, și un program de formare specifică, cu precădere practică, în domeniul medierii, cu durata de 100-300 de ore. Programul specific de formare în domeniul medierii este oferit, în mod obișnuit, de universități și de asociații profesionale, dar și asociații ale psihologilor sau avocaților.

Costurile medierii: În Spania, la nivel național, Serviciul Interconfederal de Mediere și Arbitraj (Servicio Interconfederal de Mediación y Arbitraje – SIMA) oferă servicii gratuite de mediere a conflictelor în domeniul dreptului muncii. Gratuită este medierea oferită de instituțiile publice în domeniul penal și serviciile oferite de organisme care colaborează cu instanțele în dreptul familiei. În Catalonia, costul procesului de mediere este reglementat, pentru persoanele care nu beneficiază de asistență juridică gratuită. În afara medierii asigurate în cadrul instanței, părțile pot să apeleze la un mediator și să plătească onorariile convenite, în mod liber. Cu scopul de a încuraja soluționarea extrajudiciară a litigiilor,

Legea nr. 10/2012 de reglementare a anumitor taxe în domeniul administrării justiției și în cadrul Institutului Național de Științe Toxicologice și Criminalistice prevede rambursarea cuantumului taxei, atunci când un acord încheiat în afara instanței reduce costurile serviciilor furnizate.

▣ Medierea în Italia

Reglementarea juridică: Medierea are rădăcini legislative, începând cu anul 1931, prin „Actul de Siguranță Publică”, fiind utilizată de către ofițerii securității publice. În 2011, este emisă Legea nr. 148, care, în articolul 35, prevede integrarea normelor Decretului legislativ nr. 28/2010. Italia a reușit, începând cu anul 2010, armonizarea legislației naționale cu legislația Comisiei Europene, raliindu-se Directivei 2008/52/CE a Parlamentului European și a CE din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială, publicate în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L136/3 din data 24.05.2008.

Autoritatea responsabilă: Comisia Federală pentru Mediere este autoritatea națională în domeniul medierii în Italia. Registrul organizațiilor acreditate să furnizeze servicii de mediere este ținut de Ministerul Justiției și este publicat pe pagina web a acestuia.

Domenii de aplicare: În Italia organizațiile de mediere pot oferi asistență în cazul litigiilor, obiectul cărora sunt drepturile la care părțile pot renunța sau le pot transfera (*diritti disponibili*), în încercarea de a ajunge la un acord extrajudiciar. Participarea la mediere este voluntară, deși poate fi sugerată de un judecător sau impusă printr-un contract semnat de părți.

Mediatorii: În Italia furnizorii serviciilor de mediere publică și privată sunt acreditați de către Ministerul Justiției. Exercitarea profesiei de mediator este condiționată de licență sau diplomă (cel puțin echivalentă cu o diplomă universitară – trei ani de studii) și cursuri de perfecționare de cel puțin doi ani furnizate de organizațiile acreditate de Ministerul Justiției. Pe parcursul celor doi ani de recalificare, candidatul trebuie să demonstreze participarea în cel puțin 20 de cazuri de mediere ca stagiar asistat. Avocații pot deveni mediatori de drept, după parcurgerea cursurilor de formare inițială și înscrierea în Registrul Profesional (Albo Professionale). Înscrierea se face în baza unor criterii profesionale,

pentru menținerea unui prag minim de calitate a serviciilor prestate în domeniul medierii.

Costurile medierii: În Italia, pentru medierea mandatată prin lege, există un tarif identic pentru furnizorii publici și privați. În medierile voluntare, fiecare furnizor poate stabili propriile tarife, aprobate de Ministerul Justiției. Părțile sunt obligate, în solidar, să plătească taxele și onorariile mediatorilor, creșterea acestora fiind proporțională cu valoarea litigiului. Mediatorul este plătit cu un procent din taxa pe care părțile o plătesc furnizorului serviciului de mediere. Tarifele publice pentru mediere variază de la un minim de 65 € la un maxim de 9 200 €. În cazul în care procesul-verbal de mediere al cărui Acord de mediere are ca obiect o valoare de sub 50 000 €, va fi scutit de la plata taxelor de înregistrare. Toate înregistrările și documentele referitoare la procesul de mediere vor fi scutite de taxa de timbru, precum și de orice alte cheltuieli și taxe. Persoanele sărace pot beneficia de asistență judiciară și pot participa în mod liber la mediere. Părțile care participă la mediere pot beneficia de un credit bancar de până la un maxim de 500 €.

□ Medierea în Ungaria

Domeniile de aplicare: Medierea este o metodă de soluționare a litigiilor juridice încă din 2003, fiind aplicată pentru dreptul civil, iar, începând cu 1 ianuarie 2007, pentru cauzele penale. Inițial, medierea în procedurile de calomnie, deciziile administrative, procedurile de tutelă, procedurile privind decăderea din drepturile părintești, procedurile de executare silită, procedurile de stabilire a paternității sau a filiației și cauzele inițiate în temeiul unei excepții de neconstituționalitate, era exclusă.

Autoritatea responsabilă: Ministerul Justiției și Aplicării Legii al Ungariei (Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium) este responsabil de ținerea registrului mediatorilor, înregistrarea mediatorilor și a persoanelor juridice care folosesc mediatori.

Mediatorii: În Ungaria utilizarea titlului de mediator este rezervată profesioniștilor înregistrați în registrul mediatorilor organizat de Ministerul Justiției. Accesul la profesie este posibil prin deținerea diplomei universitare și cel puțin 5 ani de experiență în domeniul respectiv, lipsa condamnărilor penale și înregistrarea ca mediator la Ministerul Justiției.

În sectorul privat, formarea mediatorilor este asigurată prin intermediul universităților particulare, prin intermediul camerelor de comerț și prin centrele ADR (Alternative Dispute Resolution)]. În sectorul public, Consiliul Superior al Magistraturii organizează cursuri de formare în mediere ADR pentru avocați și magistrați (în particular pentru concilierea judiciară prevăzută pentru litigiile civile).

Costurile medierii: În Ungaria utilizarea medierii este voluntară și se achită de către părți. Dacă părțile participă la mediere după prima audiere și acordul încheiat este ratificat de judecător, se va plăti numai jumătate din taxele aplicabile, inclusiv din onorariul mediatorului. Dacă părțile participă la mediere înainte de inițierea procesului civil, trebuie să se plătească numai valoarea taxei – redusă cu valoarea onorariului mediatorului. Medierea obligatorie privește conflictele de drepturi reale, succesiuni, contracte de închiriere, comodat, conflicte familiale, contracte de asigurare, bancare, malpraxis medical și conflicte privind denigrarea imaginii publice a unei persoane.

❑ Medierea în Țările de Jos

Reglementarea juridică: În Țările de Jos nu există o lege a medierii, dar există inițiativa privind realizarea medierii la propunerea instanței, așa-numita „Mediation naast rechtspraak”³⁰.

Autoritatea responsabilă: Institutul de Mediere din Țările de Jos (Netherlands Mediation Institute, NMI) este organul reprezentativ al mediatorilor. Mediatorii acreditați plătesc o contribuție de 280 euro per an în beneficiul Institutului de Mediere.

Domeniile de aplicare a medierii: În Țările de Jos medierea este posibilă oricând și este utilizată în acțiunile de drept civil și de drept public. Fiecare instanță districtuală și curte de apel are câte un ofițer de mediere, care poate să răspundă la întrebări, să înainteze propunerea de mediere părții adverse sau să ajute părțile la identificarea unui mediator.

Mediatorii: Profesia poate fi exercitată odată cu obținerea autorizării. Comisia Federală pentru Mediere a reglementat formarea mediato-

³⁰ Vasilica-Leontina Tudor, *Considerații Privind Reglementarea Juridică a medierii în România, Republica Moldova și unele state din Europa*, În revista: *Legea și Viața*, România, 2016, p. 54-59; <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2016/12-1/11.pdf> (vizitat la 07.06.2020).

rilor, aceasta fiind asigurată de către sectorul privat. Serviciile de asistență juridică sunt prestate/oferte de avocați și mediatori particulari. Toți avocații și mediatorii care prestează servicii de asistență juridică trebuie să fie înregistrați la Consiliul pentru Asistență Juridică (Legal Aid Board) și să corespundă standardelor de calitate. Standardele de calitate pentru mediatori au fost adoptate în consultarea comună cu Institutul de Mediere din Țările de Jos, Consiliul Judiciar și Consiliul pentru Asistență Juridică. La Institutul de Mediere din Țările de Jos sunt înregistrați circa 500 de funcționari publici – mediatori, care activează în domeniul fiscal, armată, administrație publică.

Costurile medierii: În Țările de Jos sistemul de onorarii pentru mediere nu este reglementat, iar costurile depind de tipul cauzei (cca 51 EUR pentru 0-4 ore, cca 102 EUR pentru 5 sau mai multe ore). Avocații și mediatorii particulari care prestează servicii persoanelor cu mijloace limitate sunt achitați de Consiliul pentru Asistență Juridică (Legal Aid Board). În Țările de Jos, sistemul de asistență juridică garantată de stat încorporează atât mediatorii, cât și avocații, astfel, doar 10% din toate adresările la birourile de asistență juridică garantată de stat ajung în instanța de judecată. Din numărul total de mediatori de cca 2 500, doar cca 600 fac parte din sistemul de asistență juridică garantată de stat.³¹ Mediatorii din sistemul de asistență garantată sunt acreditați de Institutul de Mediere din Țările de Jos.

□ Medierea în Republica Letonia

Reglementarea juridică: În Letonia domeniul este reglementat de Legea privind medierea, în vigoare din 18 iunie 2014. Modelul de mediere recomandat de către instanța judecătorească în cadrul procedurilor civile a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2015.

Autoritatea responsabilă: Consiliul de Mediere din Letonia (*Mediācijas padome*) este o asociație, înființată la 25 iulie 2011, care reunește mai multe asociații din domeniul medierii, înregistrate în Letonia.

Mediatorii: În Letonia cursurile de formare pentru mediatori sunt oferite de diferite asociații, spre exemplu, asociațiile de Mediere și Inte-

³¹ Tatiana Ciaglic, *Despre mediere în Olanda. Exemple de bune practici*; <https://mediere.gov.md/ro/content/despre-mediere-olanda-exemple-de-bune-practici> (vizitat la 07.06.2020).

grare pentru Societate. Formatori oferă cursuri de bază în domeniul medierii, destinat viitorilor mediatori și cursuri privind competențele de bază de soluționare a conflictelor, pentru utilizarea în mediul profesional și mediul personal.

Domenii de aplicare a medierii: Medierea este acceptată și utilizată în multe domenii, mai frecvent în litigiile civile, care țin de dreptul familiei și dreptul comercial. Judecătorii au obligația de a oferi părților opțiunea medierii pentru soluționarea litigiului la diferite etape ale procedurilor (după inițierea unei cauze, în timpul pregătirii pentru proces, în cadrul audierii preliminare a cauzei și, de asemenea, în timpul procedurilor juridice, până la finalizarea examinării pe fond).

Costurile medierii: În Letonia costurile medierii depind de mai mulți factori: calificările și experiența mediatorului, complexitatea litigiului, numărul necesar de ședințe de mediere etc., iar soluționarea litigiilor civile prin intermediul medierii nu este gratuită. În cauzele privind interesele și drepturile copilului, Consiliul pentru afaceri externe și de conciliere al instanței de dreptul familiei din Riga (*Rīgas Bāriņtiesas Ārlietu un samierināšanas pārvalde*) oferă servicii gratuite pentru rezidenții orașului Riga. Litigiile se referă, în mare parte, la întreținere, dispozițiile referitoare la domiciliul unui copil, drepturile de vizitare, încredințare și creșterea copiilor.

Începând cu data de 1 ianuarie 2017, este aprobată posibilitatea de participare la cinci sesiuni gratuite cu un mediator autorizat, pentru a soluționa divergențele dintre părinți care afectează interesele copilului și pentru a găsi căi de îmbunătățire a relațiilor dintre membrii familiei.³² Dacă litigiul nu este soluționat în decursul a cinci sesiuni, costul serviciilor ulterioare trebuie acoperit de către părți. Părțile solicitante vor fi evaluate de către un mediator autorizat sau de către Consiliul mediatorilor autorizați pentru a le determina eligibilitatea în astfel de proiecte. Informațiile legate de proiect sunt puse la dispoziția solicitanților prin intermediul instanțelor judecătorești și sunt transferate către municipalități, serviciile sociale, instanțele de drept familial etc.

³² Medierea familială transfrontalieră – Republica Letonia; https://e-justice.europa.eu/content_crossborder_family_mediation-372-lv-ro.do?member=1 (vizitat la 07.06.2020).

3.3. Concluzii

Reieșind din analiza standardelor internaționale și a recomandărilor europene în materia medierii și a justiției restaurative, remarcăm că medierea este o parte componentă esențială a justiției. La nivelul organizațiilor internaționale și a celor europene, ca urmare a angajamentelor asumate, se impune adoptarea unui rol activ din partea autorităților la crearea condițiilor și mecanismelor de aplicare a reglementării amiable pentru un număr cât mai divers de litigii și facilitarea accesului la mediere a unui număr cât mai mare de justițiabili. De asemenea, părților în proces (judecător, avocat, procuror etc.) li se atribuie rol activ în vederea informării și aplicării reglementării amiable a litigiilor, la orice etapă a procedurii judiciare.

Analizând instituția medierii în diferite state europene, putem concluziona că medierea se aplică unui spectru larg de litigii, civile și penale, precum și altor conflicte care fac obiectul unor drepturi la care se poate renunța prin tranzacție. Chestiunile legate de drepturile personale și drepturile la care nu se poate renunța nu pot face obiectul medierii. De regulă, mediatorii sunt persoane care au absolvit cursuri de formare în domeniu și au autorizația de a practica această activitate. Opțiunea de a recurge la mediere este voluntară, iar onorariul, de regulă, este stabilit în contractul de mediere. În majoritatea statelor, oferirea serviciilor gratuite de mediere este reglementată. Unele țări au implementat un sistem asemănător acordării asistenței juridice garantate de stat, specificând categoriile de persoane care pot beneficia de servicii gratuite de mediere, modalitatea de acordare a sprijinului financiar, litigiile în care poate fi oferită medierea gratuită.

Cadrul legal al RM corespunde, în mare parte, standardelor internaționale, însă aplicabilitatea practică a medierii este extrem de redusă, iar capitolul MGS practic lipsește. Experiența statelor europene în domeniul medierii, în general, și MGS, în special, poate ghida autoritățile RM în crearea unui sistem funcțional de mediere și anume:

- a. numirea autorității responsabile de gestionarea instituției MGS;
- b. stabilirea prin lege a categoriilor de cauze pentru care medierea este obligatorie;

- c. stabilirea subiecților serviciilor de mediere (în special din grupurile vulnerabile);
- d. determinarea și extinderea categoriilor de cauze susceptibile MGS;
- e. stabilirea modalității de remunerare a mediatorilor și condițiilor de achitare în cazul MGS.

IV.**ANALIZA REZULTATELOR CERCETĂRII
EMPIRICE EFECTUATE ÎN DOMENIUL
MEDIERII GARANTATE DE STAT**

Metodologia cercetării a vizat colectarea de informații de la profesioniștii implicați direct sau tangențial în procesele de mediere. Astfel, au fost chestionați 35 de mediatori, 26 de procurori, 29 de avocați și 5 judecători, răspunsurile cărora au ajutat formularea de concluzii și recomandări.

4.1. Analiza chestionarelor mediatorilor

Mediatorii sunt cei mai relevanți actori naționali, implicați în procedura de mediere. Chestionarul a fost formulat într-un limbaj simplu, ținând cont de specificul instituției medierii, format din 15 întrebări mixte, închise și deschise. Instrumentul aplicat grupului de mediatori a urmărit: a) evaluarea modului de aplicare în practică a MGS, b) aprecierea percepției MGS de către mediatori și c) colectarea recomandărilor privind potențialele direcții de dezvoltare a medierii garantate de stat. Mediatorii s-au pronunțat asupra: a) legislației actuale privind medierea, b) dificultățile aplicării legislației, c) practica medierii garantate de stat – principale provocări și necesități ale sistemului. Întrebările chestionarului au fost structurate după categorii, determinând: a) experiența mediatorilor în domeniul medierii; b) experiența mediatorilor în domeniul acordării serviciilor de MGS; c) poziția mediatorilor față de mecanismul MGS; d) viziunea mediatorilor privind îmbunătățirea mecanismului MGS.

Chestionarul a furnizat informații/date pentru analiza statistică a reacției mediatorilor la mecanismul MGS, unde răspunsurile individuale au fost agregate pentru a face o concluzie generală per întrebare. Suplimentar, chestionarul a urmărit identificarea percepției mediatorilor în privința direcțiilor de dezvoltare a medierii. Prin întrebările deschise, cercetarea a colectat opinii despre modalitatea de reglementare a siste-

mului de mediere garantată de stat. Întrebările nu evaluează corectitudinea opiniei individuale exprimate de persoana intervievată.

Evaluarea chestionarelor mediatorilor

Conform datelor CM, la data de 27.05.2020, în RM activau 157 de mediatori. Chestionarele au fost completate de 35 de mediatori, ceea ce reprezintă circa 22% din totalul mediatorilor din țară (figura 4). Circa 71% dintre cei chestionați au declarat o experiență mai mică de 5 ani (Figura 5), respectiv, nu au activat mai devreme de 2015, când a intrat în vigoare noua lege cu privire la mediere, care a schimbat atribuțiile organelor statale în gestionarea medierii și a prevăzut unele necesități de modificare a legislației în domeniul medierii garantate de stat.

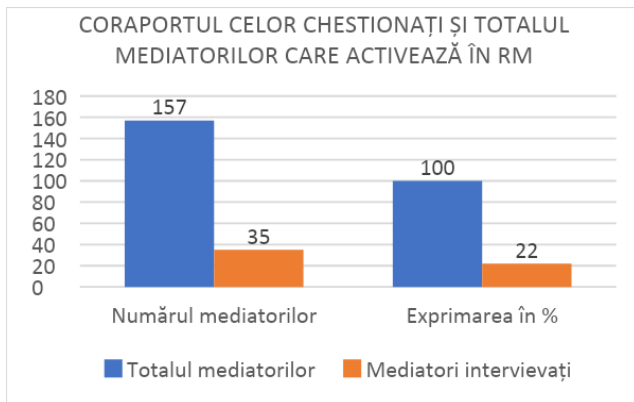

Figura 4: Mediatorii chestionați în vederea efectuării cercetării privind MGS

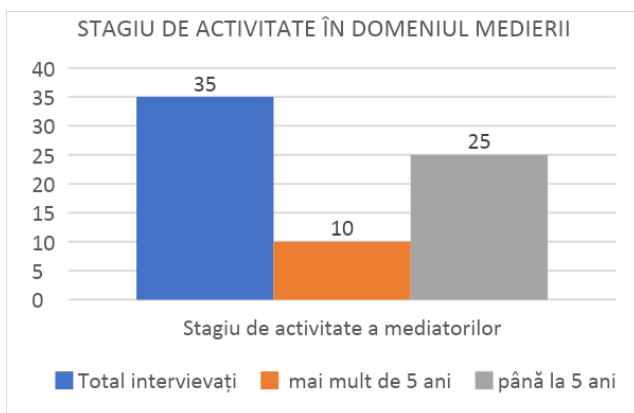

Figura 5: Stagiul de activitate a mediatorilor chestionați în cadrul Cercetării

Din numărul total de respondenți, nicio persoană nu a solicitat recuperarea cheltuielilor pentru mediere, fapt confirmat și de datele oferite de CM, adică nu s-a făcut uz de mecanismul de mediere garantată de stat. Statistica oficială arată că în ultimii 2 ani (2018-2019) au fost soluționate prin mediere doar 6 cauze penale. Chiar dacă legislația în vigoare prevede recuperarea cheltuielilor pentru mediere doar în cauzele penale, mediatorii care au acordat aceste servicii nu au apelat la recuperarea cheltuielilor pentru serviciile lor.

Unele întrebări au prezentat dificultate pentru cei chestionați, dat fiind lipsa experienței în materie de MGS.

Motivele pentru care mediatorii nu au putut compensa cheltuielile pentru mediere, explorând percepțiile subiective ale respondenților, vizează, preponderent, lipsa solicitărilor, lipsa specializării în domeniul penal sau neîntrunirea condițiilor prevăzute de HG. Motivele din cauza cărora mediatorii nu au acordat servicii de mediere pentru care puteau să recupereze cheltuielile, elucidează lipsa solicitărilor din partea clienților (Figura 6). Un mediator a remarcat că nici clienții nu cunosc despre acest mecanism, iar organele de urmărire penală sau instanțele de judecată nu vin cu solicitări și nu propun medierea în cauzele penale.

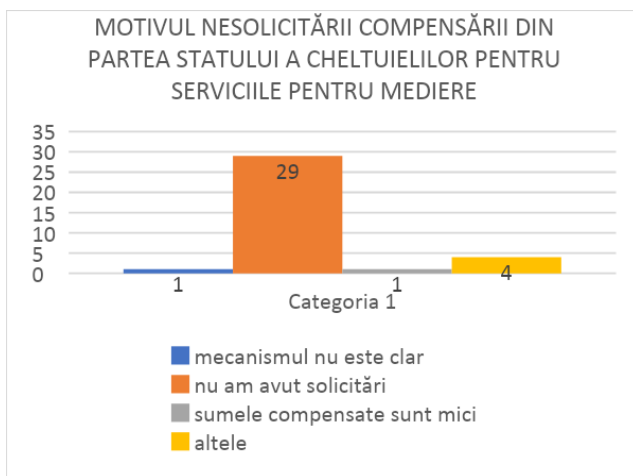

Figura 6: Motivele nesolicitării compensării din partea statului a cheltuielilor pentru serviciile de mediere

Respondenții au agreeat asupra lărgirii spectrului de cauze deduse medierii garantate de stat, indicând prioritățile/domeniile optime. Majoritatea (22) au optat pentru toate cauzele care întrunesc condițiile legale, litigiile familiale (11) și cauzele penale (9). De menționat că a fost posibilă selectarea multiplă a răspunsurilor.

Direcțiile pentru îmbunătățirea cadrului legal selectate de respondenți vizează: a) stabilirea mai multor categorii de cauze deduse medierii garantate de stat, b) modificarea criteriilor de compensare a sumelor din bugetul de stat pentru mediere și c) crearea unui nou mecanism de acordare a medierii garantate de stat (Figura 7). Mediatorii au remarcat că pentru a îmbunătăți mecanismul medierii garantate de stat, este nevoie de a adopta o nouă lege cu privire la MGS, iar modificările CPC și CPP ar aduce claritate în împăcare și efectele ei. Mecanismului existent cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a servici-

ilor de mediere în cauze penale (HGRM nr. 303 din 21.04.2009) a fost declarat inaplicabil de majoritatea mediatorilor (11). Unele neajunsuri ale mecanismului au fost remarcate de 6 mediatori, iar 5 mediatori au declarat că nu cunosc despre existența lui.

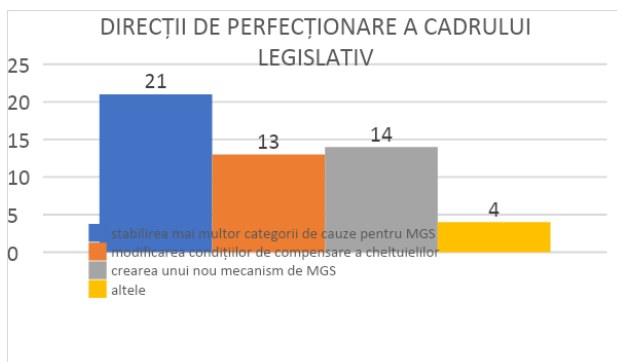

Figura 7: Direcții de perfecționare a cadrului legislativ

Crearea unui sistem de mediere pe deplin funcțional implică și identificarea autorității competente, capabile să gestioneze mecanismul de mediere garantată de stat. Majoritatea mediatorilor (25) consideră CM drept autoritatea potrivită pentru gestionarea sistemului. CNAJGS a fost ales ca și autoritate responsabilă de 7 respondenți, iar MJ doar de 1. Crearea unui organism nou – Consiliul Național pentru MGS – a fost propusă de 2 mediatori.

Chestionarele au inclus întrebări deschise, pentru a colecta opiniile asupra problemelor ce împiedică dezvoltarea MGS și soluțiile de îmbunătățire a sistemului actual al MGS.

Problemele identificate pot fi grupate, după cum urmează:

1. Lipsa unui mecanism eficient și a unui organ competent pentru gestionarea serviciului de MGS. Mediatorii au remarcat că limitarea la cauzele penale și numărul restrâns de potențiali beneficiari reduce semnificativ

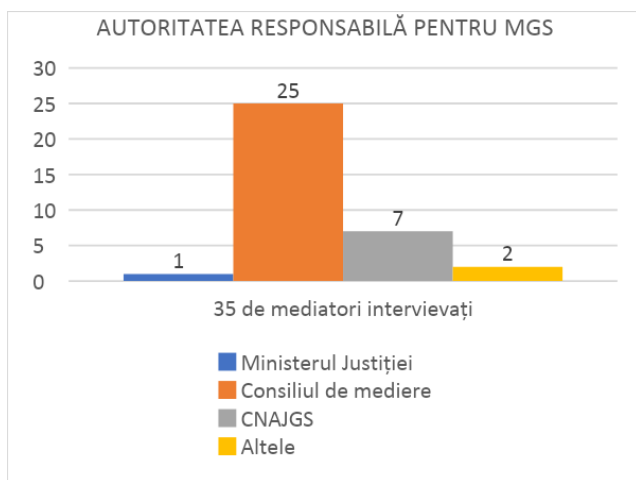

Figura 8: Autoritatea responsabilă de gestionarea medierii garantate de stat

accederea la MGS. O altă problemă este și căderea în desuetudine a HG nr. 303. MGS, pentru a fi funcțională, trebuie să ofere proceduri fezabile de aplicare și garantare a calității serviciilor de mediere oferite.

2. Lipsa politicilor publice în domeniul MGS și a voinței autorităților de a dezvolta mecanismul. În prezent, recuperarea cheltuielilor este posibilă doar în cauzele penale. Organul de urmărire penală este reticent în a referi către mediere, deoarece împăcarea părților nu face parte din indicatorii de performanță a activității acestora. De asemenea, nu există politici coerente, susceptibile să plaseze MGS în lista priorităților naționale.
3. Lipsa promovării și popularității medierii ca metodă de soluționare a litigiilor. Cetățenii RM au cunoștințe limitate privind medierea ca modalitate alternativă de soluționare a litigiilor și efectele juridice ale acesteia. Cunoștințele privind MGS sunt și mai neînsemnate. Pentru ca procedura de mediere să devină funcțională, este imperativ de a informa cetățenii și organele responsabile/competente.

Soluțiile de îmbunătățire pentru MGS, propuse de mediatori, se încadrează în:

- Îmbunătățirea cadrului legal: lărgirea categoriilor de cauze deduse MGS, dezvoltarea unui nou mecanism de MGS, modificarea CPC și a legilor aferente care ar prevedea MGS, excluderea medierii judiciare în cauzele civile, modificarea CPP pentru a stabili o procedură clară de inițiere a împăcării părților și a încetării urmăririi penale;³³
- Îmbunătățirea gestionării proceselor: gestionarea MGS de către CM, stabilirea medierii obligatorii în cadrul procedurilor prealabile pentru mai multe litigii civile și penale, stabilirea unei remunerații rezonabile pentru MGS, asigurarea calității serviciilor printr-o procedură facilă, dar temeinică, de documentare și achitare a MGS;
- Pregătirea profesională a mediatorilor, inclusiv specializarea lor;

³³ Un exemplu pentru această modificare poate servi CPC (articolul 212, 487-490, depunerea tranzacției în cadrul urmăririi penale și în situația aflării pe rol în instanța de judecată). Modificarea ar trebui să vizeze instanțele de judecată – clarificarea limitelor și competențelor sau, în aceeași ordine de idei, o nouă expunere față de Recomandarea Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție nr. 56 cu privire la aplicarea articolelor 109 și 276 CPP.

- Desfășurarea unei campanii de informare în masă privind procedura de mediere, efectele și beneficiile pentru toate părțile.

Concluzii privind analiza chestionarelor mediatorilor

Răspunsurile obținute și numărul profesioniștilor din mediere care au participat la sondajul pe bază de chestionare sunt pertinente și relevante pentru scopurile cercetării, oferind informații valoroase despre institutul medierii și MGS în practica națională. Analiza chestionarelor a indicat că mediatorii nu au făcut uz de mecanismul MGS existent, considerându-l ineficient. Viziunile privind deficiențele existente în aplicarea MGS variază de la caz la caz, accentuând, preponderent, nevoia modificării/îmbunătățirii cadrului legal și promovării medierii ca și metodă alternativă de soluționare a litigiilor. Concluzia finală, rezultată din sondajul realizat cu grupul de mediatorii, susține nevoia elaborării unui mecanism MGS nou și funcțional, deopotrivă cu o serie de alte modificări ale cadrului legal, menite să asigure gestionarea eficientă a sistemului de mediere.

4.2. Analiza chestionarelor profesioniștilor din domeniul justiției: procurori, avocați, judecători

Promovarea metodelor alternative de soluționare a litigiilor reprezintă un obiectiv continuu în cadrul strategiilor din sectorul justiției³⁴, însă valorificarea acestor metode este joasă. Aplicarea redusă a procedurii de mediere este confirmată prin datele statistice, publicate în Rapoartele anuale de activitate ale Procuraturii Generale³⁵, cu referire la cauzele penale, care au fost încetate pe motivul împăcării părților conform articolului 109 Cod Penal, rapoartele CM³⁶ și elucidată în Raportul de

³⁴ Strategia pentru asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2020-2023, Proiect al Ministerului Justiției a Republicii Moldova, 2020; http://www.justice.gov.md/public/files/directia_analiza_monitorizare_si_evaluare_a_politicilor/Proiect_Strategia_pentru_asigurarea_independentei_si_integritatii_sectorul_justitiei_2020-2023.pdf (vizitat la 07.06.2020).

³⁵ Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2019, Chișinău, 2020; <http://www.procuratura.md/file/Raport%20public%20Procuratura%202019%20rectificat%2004.05.2020%20.pdf> (vizitat la 07.06.2020).

³⁶ Raport de date statistice cu privire la litigiile soluționate pe calea medierii pentru anul 2019, CM, Chișinău, 2020; https://mediere.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_de_date_statistice_privind_litigii_solutionate_pe_calea_medierii_pentru_anul_2019_0.pdf (vizitat 07.06.2020).

evaluare a necesităților sistemului de justiție penală al RM prin prisma principiilor umanizării și justiției restaurative.³⁷

Metodologia cercetării și-a pus drept scop constatarea situației la zi privind mecanismul MGS prin prisma viziunii profesioniștilor – procurorilor, avocaților și judecătorilor – și anume: a) aplicarea practică a medierii ca alternativă de soluționare a litigiilor, b) identificarea problemelor întâmpinate și c) colectarea soluțiilor necesare de întreprins pentru o mai bună funcționare a MGS.

În acest scop, au fost aplicate chestionare cu 26 de procurori, 29 avocați și 5 judecători. Chestionarele aplicate fiecărei categorii au fost identice, pentru confruntare sub aspect comparativ. Chestionarul a avut 10 întrebări mixte, formulate diferit, închise și deschise, cu posibilitate de comentarii adiționale. Instrumentul a urmărit colectarea informațiilor privind: a) activitatea profesională din perspectiva cazurilor de implicare a MGS, b) motivele utilizării reduse sau neutilizării mecanismului MGS, c) poziția și viziunea profesioniștilor față de mecanismul MGS și d) problemele de ordin legal și practic, precum și soluțiile ce ar putea înlătura barierele în aplicarea cât mai largă a MGS.

Evaluarea chestionarelor justițiarilor

Cele trei grupuri de profesioniști au răspuns la același set de întrebări, analizat în această secțiune, prin abordare comparativă și descriptivă.

Procurorii sunt primii reprezentanți ai sistemului justiției care iau decizii cu privire la soarta unei cauze, de regulă, de ordin penal (expedierea în instanța de judecată), trebuie să informeze părțile despre drepturile procesuale pe care le dețin conform legii, inclusiv despre dreptul de a se împăca, acolo unde legea prevede și, respectiv, despre posibilitatea recurgerii la mediere/mediator autorizat. Secțiunea nr. 2 din Legea cu privire la mediere cuprinde reglementări privind procesul de mediere în cauzele penale și contravenționale. Conform articolului 37, „organul de urmărire penală trebuie să informeze mediatorul, înainte de începerea procesului de mediere, despre elementele semnificative ale cazului,

³⁷ Raport de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală al Republicii Moldova prin prisma principiilor umanizării și justiției restaurative, Dr. Ildir Peci, Mr Eric Svanidze, CE, 2018; <https://rm.coe.int/2018-08-16-needs-assessment-report-component-1-final-eng/16808e2c00> (vizitat la 07.06.2020).

conform normelor din CPC și Codului Contravențional”. În cauzele penale aflate la faza urmăririi penale, potrivit articolului 52, aliniatul 1) pct.24/1 CPP, „procurorul are atribuția de a prezenta, la solicitarea mediatorului, informația din dosarul penal necesară pentru derularea procesului de mediere, fără a prejudicia desfășurarea urmăririi penale”.

Avocații sunt cei care asistă partea în proces pe o cauză civilă, penală sau contravențională și oferă clientului toată informația și consultanța juridică scrisă și verbală cu privire la adoptarea poziției de apărare pe caz și soluțiile ce urmează a fi aplicate. Aflarea poziției avocaților referitor la mecanismul medierii garantate de stat este cu atât mai importantă, cu cât se interferează cu rolul activ și drepturile profesionale ale acestora cu privire la aplicarea împăcării părților pe cauză.

Judecătorul, la aplicarea mecanismului MGS, presupune manifestarea unui rol activ privind informarea părților despre procedura MGS, în special pe cauzele penale, unde, conform prevederilor art. 344/1 CPP, impune ca de la faza inițială a judecării cauzei, în termen de 1 zi de la repartizarea cauzei, judecătorul să întreprindă un set de acțiuni privind implicarea mediatorului în proces.

Prima întrebare a chestionarului s-a focusat pe înțelegerea situației actuale a justițiarilor și experiența acestora în instrumentarea cauzelor cu participarea mediatorului, conform MGS, *„Experiența cauzelor instrumentate, susceptibile medierii, în care s-a apelat la servicii de mediere conform mecanismului prevăzut în Hotărârea de Guvern nr. 303 din 21-04-2009 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale.”*

Din cei 60 de profesioniști chestionați³⁸, doar 6 persoane au răspuns afirmativ (2 procurori, 3 avocați și 1 judecător), majoritatea absolută indicând asupra faptului că nu au avut pe parcursul experienței profesionale cauze în care s-ar fi apelat la serviciile MGS. În comentarii, procurorii au explicat că lipsa cauzelor de apelare la MGS este motivată prin faptul că atribuțiile de împăcare a părților și le asumă avocații. Avocații au invocat

³⁸ Până la moment (17.07.2020) au fost recepționate doar 5 chestionare de judecători. Urmare a Hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii din 28.05.20, au fost expediate chestionare către judecători din mai multe instanțe de judecată. Din convorbirile telefonice cu secretariatele, instanțele, reieșind din volumul de lucru, urmau a recepționa pe parcurs mai multe chestionare completate.

mai multe motive de neaplicare a MGS, printre care efectuarea împăcării fără a remite cauza către mediator, lipsa mediatorilor în raioane, lipsa unui mecanism clar de funcționare, neinformarea părților despre MGS, încrederea mare în judecător, etc. În ciuda prevederilor legale cu privire la reglementarea procedurii de mediere, inclusiv a MGS, răspunsurile confirmă faptul că mecanismul dat nu este utilizat de către justițiar.

Abordând *„Motivele ne apelării la serviciile de mediere pe cauzele susceptibile medierii”*, procurorii au susținut că este vorba despre necunoașterea procedurii generale și a MGS, pe când împăcarea rămâne în competența avocaților. Avocații consideră că rolul mediatorului în încheierea unui acord de împăcare și-l asumă apărătorul, care este cointeresat în încetarea procesului penal sau în constatarea unei circumstanțe atenuante, iar în cazul unei situații de conflict, medierea nu ar da niciun rezultat. Judecătorii, la rândul lor, invocă lipsa conștiinței juridice ca și cauză de ne apelare la mediere.

Dintre cei chestionați, 17 profesioniști (13 procurori și 4 avocați) nu au dat niciun răspuns la această întrebare, alții 17 (6 procurori, 2 judecători și 9 avocați) au afirmat nesolicitarea de către părți, iar 11 profesioniști (3 procurori și 8 avocați) au menționat că au efectuat împăcarea fără asistența mediatorilor.

La întrebarea *„Sporirea numărului de adresări la mediere, prin stabilirea mai multor categorii de cauze în care ar fi aplicabilă MGS,”* părerea profesioniștilor s-a împărțit aproape egal (Figura 9). În așa fel, nu este posibil de făcut o concluzie dacă un număr mai mare de categorii de cauze ar spori numărul adresărilor la mediere sau nu. În continuarea întrebării precedente, profesioniștii au indicat la alegere, din perspectiva opiniilor personale (una sau mai multe opțiuni din lista tipurilor de litigii expuse), domeniile cele mai potrivite pentru aplicarea MGS (*„Categoriile de litigii care sunt cele mai indi-*

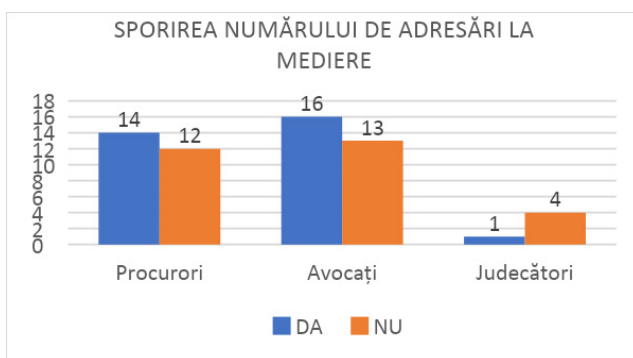

Figura 9: Sporirea numărului de adresări la mediere

cate (potrivite) pentru aplicarea medierii garantate de stat.”). Opinia personală a profesioniștilor privind categoriile de litigii susceptibile medierii, inclusiv pentru aplicarea MGS, oferă un spectru larg de răspunsuri (Figura 10).

Majoritatea procurorilor au optat pentru litigiile de muncă (17) și încasarea datoriilor (15), iar 9 au indicat că MGS trebuie aplicată doar pentru categoriile de cauze civile, penale și contravenționale, însă persoana care beneficiază trebuie să întrunească o serie de condiții. Un procuror a considerat toate opțiunile oferite susceptibile MGS. Avocații au optat pentru extinderea mai multor categorii de litigii. Nouă profesioniști consideră că MGS trebuie aplicată pentru toate categoriile de cauze, civile, penale, contravenționale, iar pentru a aplica la mediere, persoana care beneficiază de mediere trebuie să corespundă unor condiții. Preponderent, avocații au optat pentru aplicarea medierii în litigiile familiale, litigiile ce țin de încasarea datoriei și litigiile între vecini. Doi avocați au considerat că cele 12 domenii indicate în listă sunt potrivite, dacă mecanismul ar fi aplicabil. Judecătorii au selectat litigiile legate de încasarea datoriilor (4), iar unul nu a oferit nici un răspuns.

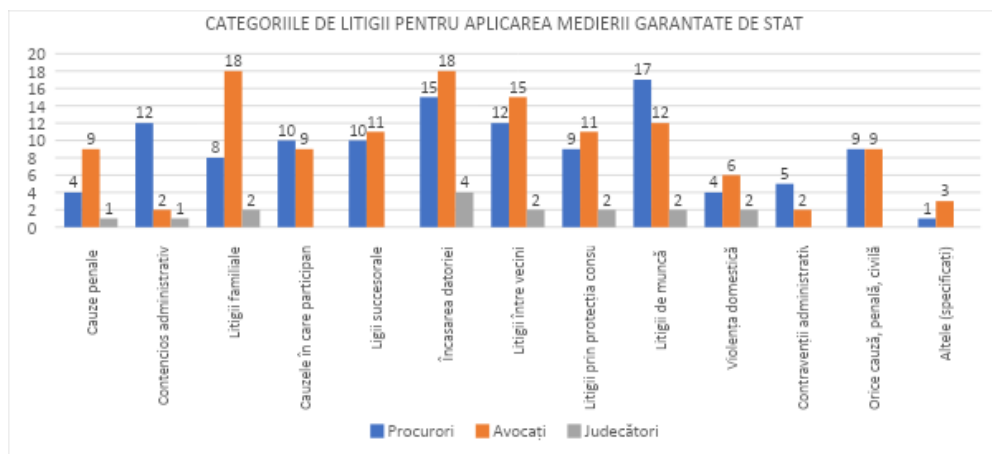

Figura 10: Categoriile de litigii pentru aplicarea MGS

Cercetarea a avut ca și obiectiv identificarea elementelor care să contribuie la îmbunătățirea cadrului legal privind MGS („*Direcțiile de perfecționare a cadrului legal cu privire la MGS*”). Majoritatea profesioniștilor (35) consideră ca soluție optimă, în acest sens, crearea unui nou meca-

nism al MGS (Figura 11). Celelalte păreri s-au divizat între stabilirea mai multor categorii de cauze deduse MGS (15), modificarea criteriilor/ condițiilor de compensare a sumelor din bugetul de stat pentru mediere (13) și altele (5). Opțiunile suplimentare descrise de profesioniști s-au referit la crearea unui cadru legal accesibil și aplicabil, impunerea obligativității medierii în litigii (inclusiv descrierea în lege a aplicării medierii la fiecare etapă), informarea părților despre mediere până la adresarea în instanța de judecată, „crearea unui mecanism de a suporta cheltuieli mai mici decât taxa de stat și asistența juridică ce trebuie să le suporte în proces și nu în ultimul rând, timpul – care este foarte important și de neprețuit.”

Întrebarea *„Aprecierea mecanismului prevăzut de Legea cu privire la mediere și Hotărârea de Guvern Nr. 303 din 21-04-2009 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale”* a oferit un cadrul variat de răspunsuri, altele radical opuse. O parte dintre profesioniști (9 procurori și 10 avocați) consideră că mecanismul legal cu privire la mediere este satisfăcător, alții (5 procurori și 8 avocați) îl văd cu neajunsuri, unii îl consideră inaplicabil (8 procurori). Aprecieri contradictorii au fost oferite și de către judecători.

Raportat la răspunsurile anterioare oferite de intervievați prin care a fost constatată fie lipsa cazurilor în care s-a apelat la serviciile de mediere, fie un număr nesemnificativ de cazuri, există prezumții rezonabile că mecanismul legal de mediere nu este cunoscut de către profesioniști și nu este aplicat în practică.

Una dintre cele mai importante întrebări ale chestionarului – *„Autoritatea responsabilă de gestionarea cauzelor de mediere garantată de stat@”* – a colectat opinia profesioniștilor privind autoritatea competentă și responsabilă de a gestiona mecanismul de MGS. Opțiunile propuse au vizat CM, CNAJGS, MJ și altele, selectarea acestor instituții fiind bazată pe activitățile curente și competențele existente în raport cu sistemul de asistență legală și atribuțiile legate de mediere. Numărul maxim de răspunsuri l-a obținut CNAJGS (43), pentru care s-au pronunțat majoritatea avocaților (23). CM a fost selectat de 18 profesioniști, iar MJ de 12 (selectare multiplă). Unii profesioniști au indicat necesitatea conlucrării

celor două instituții – CM și CNAJGS – pentru eficientizarea examinării cauzelor cu aplicarea soluțiilor alternative.

Articolul 344/1 CPP stabilește că, imediat ce o cauză penală este înregistrată pentru examinare judiciară, instanța de judecată, la solicitarea părților, poate emite, în termen de 3 zile de la repartizarea cauzei, o încheiere privind implicarea procedurii de mediere cu indicarea acțiunilor părților și a mediatorilor. Potrivit prevederilor art. 344/1 aliniatul 1) și aliniatul 3), îi revine și avocatului un rol activ de a solicita instanței, în termenul legal de 3 zile, demararea procedurii de mediere până la ședința preliminară la examinarea cauzei penale. Întrebarea „*Aplicarea rară a mecanismului medierii garantate de stat la etapa judiciară, prin prisma prevederilor art. 344/1 CPP*” vine să clarifice motivele profesioniștilor.

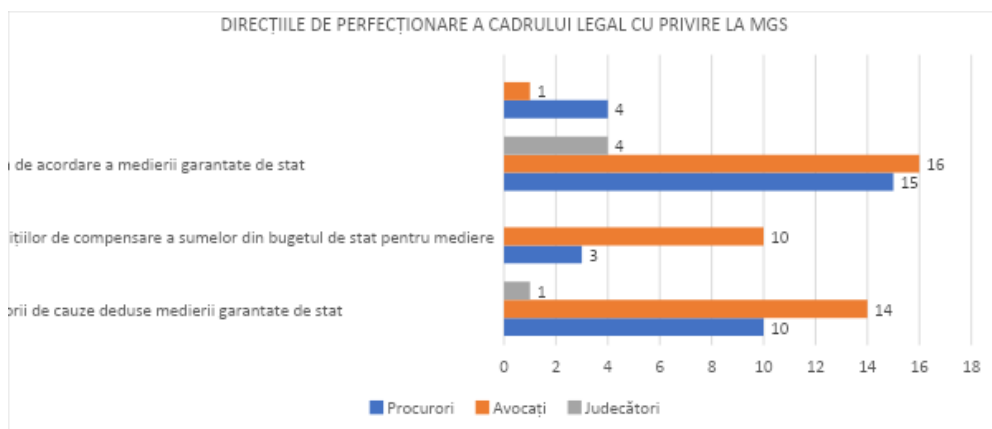

Figura 11: Direcțiile de perfecționare a cadrului legal cu privire la MGS

Opiniile procurorilor confirmă cele menționate - lipsa informațiilor la acest capitol, 8 procurori lăsând fără răspuns întrebarea. Alte păreri s-au referit la lipsa practicii aplicării, lipsa solicitării din partea părților, lipsa încrederii în instituția medierii etc. Avocații au exprimat mai multe opinii, invocând operativitatea institutului împăcării în raport cu cel al medierii, lipsa informațiilor/promovării medierii, a practicii, cunoștințelor și experienței, birocrăția proceselor, lipsa solicitărilor etc. Judecătorii, care sunt actorii principali la aplicarea prevederilor art.344/1 CPP pe cauzele penale, consideră aplicarea rară a medierii garantate de stat pe cauzele penale justificată din cauza existenței institutului împăcării,

fără cheltuieli suplimentare. Alte cauze ar viza necunoașterea sau nesolicitară a acestei proceduri.

Comparând răspunsurile profesioniștilor, se observă pasarea responsabilității în obligația de informare și aplicare a prevederilor art.344/1 CPP cu privire la implicarea medierii, ceea ce confirmă un nivel scăzut de cunoștințe privind beneficiile medierii (degrevarea de cauze, reducerea resurselor de timp, muncă etc.).

Răspunsurile colectate de la profesioniști privind reticențele aplicării în practică a MGS și problemele ce împiedică dezvoltarea acestei metode de soluționare alternativă a litigiilor au fost diverse și multiple – „*Motivele aplicării rezervate în practică a medierii garantate de stat și problemele ce împiedică dezvoltarea acesteia*” au oferit o listă imensă de motive, care stau la baza dezvoltării medierii ca metodă de soluționare a litigiilor. Majoritatea profesioniștilor au invocat ineficiența mecanismului sau a componentelor lui, lipsa cunoștințelor părților și a promovării, aplicarea eficientă a institutului împăcării. Unele motive au demonstrat repetat că profesioniștii din domeniul justiției nu conștientizează beneficiile medierii („*Este o instituție inutilă care a fost implementată pentru a ridica anumite finanțări*”).

„*Soluțiile de îmbunătățire a sistemului actual al medierii garantate de stat*”, în opinia profesioniștilor, care ar contribui la aplicarea mai largă a medierii în practica profesională, țin de îmbunătățirea cadrului legal/ simplificarea mecanismului MGS, atribuirea unei calități procesuale mediatorului, informarea părților și a populației în general, obligativitatea medierii, instruirea profesioniștilor și asigurarea competenței profesionale a mediatorilor, etc. Menționăm și faptul că cca 20 de profesioniști nu au răspuns la această întrebare.

Concluzii privind analiza chestionarelor profesioniștilor din domeniul justiției

Răspunsurile obținute și numărul profesioniștilor din sistemul justiției care au participat la sondajul pe bază de chestionare sunt pertinente și relevante pentru scopurile cercetării, oferind informații valoroase despre institutul medierii și MGS în practica națională. Analiza chestionarelor relevă necesitatea modificărilor sistemice în sensul: a) creării unui nou

mecanism al MGS, b) identificării unui organ responsabil pentru gestionarea sistemului, c) extinderii categoriilor de cauze susceptibile examinării în procedura medierii, d) promovării institutului medierii.

4.3. Concluzii generale

Chestionarele aplicate mediatorilor și altor profesioniști din sistemul justiției au oferit un cadru larg de analiză pentru cercetare, care a permis triangularea datelor și completarea cercetării de birou cu informații pertinente. S-a constatat că practica de mediere nu este aplicată din motive generale ce țin de: lipsa de informare, termenii extrem de reduși stipulați în lege; nesolicitarea părților etc., în condițiile în care prevederile legale din art. 344/1 CPP consacră modul de soluționare a cauzei în procedura medierii sau împăcării.

Cercetarea de teren a confirmat că conlucrarea părților pe cazuri cu implicarea medierii întâmpină dificultăți serioase, cauzate de aplicarea redusă a mecanismului MGS și lipsei de coordonare a acțiunilor între părți. La rândul său, aplicarea redusă a MGS este cauzată de o serie de factori obiectivi și subiectivi, care influențează procesul:

1. Cadrul legal neclar și multiple formalități ineficiente pentru aplicarea practică
2. Cunoașterea slabă sau necunoașterea mecanismului MGS, neîncredere în eficiența mecanismului MGS și în competența mediatorului
3. Pasivitate și neîncredere în eficiența și utilitatea medierii sau a mediatorului din partea organului de urmărire penală, a instanței de judecată, a avocatului sau a părților
4. Lipsa de conlucrare și coordonare a acțiunilor din partea profesioniștilor în domeniul justiției față de aplicarea MGS
5. Aplicarea pe larg a împăcării, considerată a fi mai operativă
6. Lipsa caracterului obligatoriu a instituției MGS
7. Nivelul redus al culturii juridice cu privire la soluționarea litigiilor penale prin mediere în mod extra-judiciar.

Legislația în vigoare (Legea cu privire la Mediere, CPP, Codul Contravențional, CPC, Hotărârea Guvernului nr. 303 /2009), conține prevederi cu privire la obligațiile profesioniștilor de a informa părțile despre utilizarea medierii, inclusiv MGS, în special pentru categoriile de persoane vulnerabile (pct.4 al HG nr. 303). Cu toate acestea, profesioniștii adoptă un rol pasiv, iar mecanismul MGS rămâne neaplicat. Aceste aspecte afectează în mod direct asigurarea accesului la justiție și la modalitățile de soluționare amiabilă a litigiilor, în special pentru categoriile de persoane vulnerabile³⁹, cum ar fi minorii, persoanele ce întâmpină dificultăți în comunicare (surdo-muți, orbi) sau prezintă alte dereglări esențiale ale vorbirii, auzului, vederii, precum și alte dizabilități fizice sau mintale.

Rezultatele sondajului demonstrează imperativitatea promovării medierii în general, extinderea aplicării medierii pe cauzele penale, asigurarea și facilitarea accesului la mediere pentru categoriile de persoane vulnerabile, informarea și familiarizarea actorilor justiției (ateliere de lucru mixte) cu mecanismul MGS și coordonarea activității justițiarilor pe partea de procedură a MGS.

³⁹ Art. 4 al Hotărârii de Guvern nr. 303/2009 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale.

V.

RECOMANDĂRI PRIVIND ÎMBUNĂTĂȚIREA MEDIERII ȘI A MEDIERII GARANTATE DE STAT ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Medierea, ca primă alternativă a unui proces în instanța de judecată, poate fi una dintre căile de parcurs în vederea soluționării amiabile a conflictelor încă de la o etapă incipientă, evitându-se cheltuieli de resurse publice și de consum ineficient de timp și energie.

Analiza dreptului național și internațional cu privire la instituția medierii, identificarea situației cu privire la aplicarea medierii în RM, rezultatele sondajelor cu mediatorii și profesioniștii din domeniul justiției au creat un cadru de observații privind direcțiile posibile pentru dezvoltarea medierii, în general, și MGS, în special.

5.1. Recomandări generale privind necesitățile de îmbunătățire a domeniului medierii în Republica Moldova

Consolidarea institutului MGS și promovarea acestei metode alternative de soluționare a litigiilor în practica națională a sistemului de drept impune, inițial, adoptarea unui set de măsuri de ordin legislativ și instituțional pentru a reanima aplicarea practică a medierii.

În primă instanță, se solicită conjugarea eforturilor din partea instituțiilor cu atribuții în domeniul medierii: Ministerul Justiției, Consiliul de Mediere, Uniunea Avocaților din Republica Moldova, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, Procuratura și instanțele judecătorești. Primele acțiuni ale instituțiilor vizate ar putea fi focusate pe dezvoltarea MGS, ceea ce ar degreva instanțele judiciare de la examinarea unui număr de cauze, ar reduce volumul de muncă și cheltuielile judiciare. Pe de altă parte, dezvoltarea MGS ar contribui la asigurarea efectivă a accesului la justiție pentru persoanele din grupurile vulnerabile.

Concomitent, se impune crearea unui grup de lucru cu reprezentanți ai autorităților responsabile de elaborarea politicilor publice în domeniul medierii pentru a dezvolta un concept clar de funcționare a sistemului de mediere, care să includă:

- mecanismul și autoritatea responsabilă de gestionarea instituției medierii;
- categoriile de cauze pentru care medierea este obligatorie și subiecții vizați (în special din grupurile vulnerabile);
- categoriile de cauze susceptibile MGS;
- procedura simplificată de solicitare a serviciilor MGS;
- modalitatea clară de remunerare a mediatorilor, termenii și condițiile de achitare;
- condițiile de implicare a mediatorilor și profesioniștilor la aplicarea MGS etc.

În vederea îmbunătățirii sistemului de mediere, CM din RM a aprobat Strategia de dezvoltare și Planul de acțiuni pentru CM din RM în perioada 2021-2024, care prevede următoarele obiective⁴⁰:

- Implementarea politicilor în domeniul medierii din RM;
- Creșterea gradului de înțelegere, utilizare și respect pentru mediere în RM;
- Formularea activă de propuneri de politici și de perfecționare a cadrului normativ în domeniul medierii prin introducerea unei sesiuni de informare obligatorie pentru ambele părți, înainte de introducerea cererii de chemare în judecată, și pilotarea pentru un număr limitat de cauze și o perioadă limitată;
- Creșterea capacităților operaționale ale Consiliului de Mediere prin asigurarea unui sediu adecvat, a resurselor umane, mijloacelor materiale și capacităților tehnologice;

⁴⁰ D'Urso Leonardo, Gavrila Constantin-Adi, Chifa Felicia, *Strategia de dezvoltare și planul de acțiuni pentru CM 2021-2024*, realizat în cadrul Proiectului susținut de USAID, BERD și IDLO, Chișinău, 2020.

- Identificarea de soluții pentru creșterea independenței financiare a Consiliului fără modificarea statutului de persoană juridică de drept public;
- Continuarea eforturilor de promovare a medierii cu asigurarea creșterii vizibilității activităților Consiliului;
- Continuarea eforturilor orientate pe monitorizarea activității de formare și asigurarea calității serviciilor de mediere;
- Creșterea integrității și profesionalismului examenului de atestare a mediatorilor prin introducerea de incompatibilități și finanțarea activității membrilor Comisiei de examinare;
- Dezvoltarea relațiilor cu corpul profesional al mediatorilor și cu alți factori interesați de activitatea de mediere;
- Susținerea de către CM a eforturilor orientate pe cercetare și inovație din domeniul medierii. Dezvoltarea relațiilor internaționale și integrarea europeană a sistemului de mediere;
- Introducerea medierii ca mijloc de gestionare a petițiilor primite de la beneficiarii serviciilor de mediere;
- Crearea și gestionarea unui mecanism de MGS.

Conjugarea eforturilor instituțiilor responsabile din domeniul medierii poate contribui la dezvoltarea unui sistem funcțional al medierii în RM. Obiectivele CM setate prin Strategia de Dezvoltare 2021-2024, detaliate prin Planul de Acțiuni, vin să susțină reforma justiției și să contribuie la eficientizarea sectorului justiției.

5.2. Recomandări specifice privind modificarea legislației în domeniul medierii garantate de stat

Informațiile colectate și analiza efectuată au permis unele concluzii asupra cadrului legal existent privind mecanismul MGS. Astfel, se poate afirma cu certitudine că operarea modificărilor în HG nr. 303 din 2009 nu va soluționa problemele identificate în sistem. Tentativele de imple-

mentare a mecanismului MGS prin intermediul HG nr. 303 au elucidat mai multe deficiențe, printre care:

- a. HG nr. 303 se referă doar la cauzele penale
- b. sumele preconizate pentru achitarea MGS sunt disproporționat de mici
- c. nu există un program de garanție privind aplicarea practică a MGS.

Majoritatea profesioniștilor din domeniu au accentuat faptul că actualul mecanism, reglementat de HG nr. 303, este inefficient și nefuncțional, fiind necesare intervenții majore.

Autorii cercetării au încercat să identifice cele mai apropiate elemente, din practica țărilor străine cu expertiză avansată în domeniul medierii, aplicabile Republicii Moldova, pentru a elabora recomandări specifice. Astfel, experiența României și a Țărilor de Jos poate fi utilizată pentru îmbunătățirea sistemului medierii din Moldova. Sistemul MGS din Țările de Jos unește avocații și mediatorii în sistemul de asistență juridică garantată de stat, fiind posibilă implicarea acestora într-un spectru larg de cauze, cu reglementarea procedurii și restituirea cheltuielilor pentru serviciile de mediere. Această practică coincide cu rezultatele sondajului, unde profesioniștii s-au expus unanim cu privire la necesitatea creării unui nou mecanism al MGS, sub egida unei autorități responsabile de gestionarea cauzelor de MGS (CNAJGS, MJ sau CM), inclusiv extinderea categoriilor de cauze susceptibile MGS.

Analiza cadrului legal și instituțional, evaluarea practicilor internaționale, dar și capacitățile naționale existente, au permis autorilor cercetării să selecteze două direcții admisibile pentru crearea unui sistem funcțional de mediere garantată de stat, în funcție de decizia și viziunile autorităților.

a. Direcția I: Modificarea legislației relevante prin atribuirea sarcinii de gestionare a MGS Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat

Sistemul prin care MGS ar fi în atribuțiile CNAJGS are ca premisă Nota informativă⁴¹ la proiectul Legii cu privire la mediere, în care a fost indicat

⁴¹ http://www.justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/proiecte_spre_examinare/2015/4._Nota_Lege_mediere.pdf

că: „Un alt aspect al susținerii medierii de către stat constă în promovarea medierii garantate de stat. Condițiile și modul în care părțile vor putea beneficia de serviciile unui mediator plătit de stat urmează a fi stabilite în Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198-XVI din 26.07.2007, drept urmare a modificării și completării acesteia”.

Majoritatea respondenților chestionați au indicat că CNAJGS ar fi organul potrivit să gestioneze sistemul MGS, opțiune justificată prin statutul și atribuțiile CNAJGS: este o persoană juridică de drept public, gestionează cu succes asistența juridică garantată de stat, dispune de resurse administrative necesare și oficii teritoriale, care ar putea asigura prestarea serviciilor de MGS. Reiterăm că un asemenea mecanism există în Țările de Jos, unde medierea este parte a sistemului de asistență juridică garantată de stat, pe când în România recuperarea onorariului pentru mediere este prevăzut de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51 din 21 aprilie 2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, fiind același mecanism ca și în cadrul asistenței juridice.

Funcționalitatea sistemului MGS, unde CNAJGS este organ cu sarcini de gestionare și administrare, solicită o serie de acțiuni specifice, precum:

- Modificarea Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198-XVI din 26.07.2007 în vederea includerii componentei de MGS;
- Aprobarea de către CNAJGS a regulamentelor necesare funcționării mecanismului MGS (ex.: Regulamentul cu privire la mărimea și modul de acordare a medierii garantată de stat, Regulamentul cu privire la condițiile de atestare a mediatorilor pentru prestarea MGS);
- Aprobarea modelelor de cereri pentru beneficiari privind solicitarea acordării MGS;
- Aprobarea modelelor de rapoarte către CNAJGS pentru mediatorii care prestează serviciile de MGS;
- Finanțarea MGS din bugetul de stat;
- Crearea categoriei MGS în bugetul CNAJGS, inclusiv pentru cheltuieli administrative;

- Mărirea numărului de personal administrativ al CNAJGS pentru gestionarea sistemului MGS;
- Stabilirea principiilor de lucru cu CM.

Implementarea sistemului MGS, gestionat de CNAJGS, va oferi următoarele:

I. Litigii deduse medierii garantate de stat

Vor putea fi soluționate prin mediere garantată de stat următoarele litigii:

- Cauzele penale, pentru care e posibilă încetarea urmăririi penale drept urmare a împăcării sau a retragerii plângerii victimei, exclude-re a răspunderii penale, art.109 CP;
- Acțiunea civilă în procesul penal;
- Alte cauze penale și contravenționale;
- Unele litigiile civile.

II. Mediatorii în drept să acorde servicii de MGS

Mediatorii vor putea acorda servicii de MGS în condițiile Regulamentului cu privire la condițiile de atestare a mediatorilor pentru prestarea medierii garantată de stat. Regulamentul va fi aprobat de CNAJGS în consultare cu CM. Lista mediatorilor acreditați pentru MGS se va întocmi și actualiza de către CM în consultare cu CNAJGS.

III. Solicitantul medierii garantate de stat

Solicitant al serviciilor de MGS poate fi:

- Făptuitorul, în calitate de bănuț, învinut, inculpat, precum și persoana recunoscută în calitate de victimă, care corespund condițiilor de acordare a MGS, în cauze penale;
- Minorii cu dificultăți în comunicare, muți, surzi, orbi sau având alte dereglări esențiale ale vorbirii, auzului, vederii, precum și alte dizabilități fizice sau mintale;
- Orice persoană care corespunde cerințelor de acordare a MGS, în cauze civile, indiferent dacă medierea are loc în cadrul unui proces civil sau în afara acestuia;

- Orice persoană care are calitatea de contravenient în cadrul unui proces contravențional, în cazul în care corespunde condițiilor de acordare a MGS;
- Din numele și în interesele subiecților sus-menționați, reprezentantul sau avocatul acestuia.

IV. Condițiile de acordare a medierii garantate de stat în dependență de venitul persoanei

Vor putea beneficia de MGS solicitanții de mediere în cauzele penale, contravenționale, civile, care nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti aceste servicii, în conformitate cu Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198-XVI din 26.07.2007 (veniturile părților).

V. Solicitarea medierii garantate de stat

Solicitarea serviciilor de MGS se va acorda la cerere, în baza modelului elaborat de CNAJGS. Refuzul de acordare a MGS va fi același ca și în cazul asistenței juridice garantate de stat.

VI. Procesul de mediere garantată de stat

Inițierea medierii. Medierea va putea fi inițiată de către oricare dintre părți, din proprie inițiativă, precum și la recomandarea autorităților publice, instanțelor judecătorești sau a organului de urmărire penală. În cadrul procesului judiciar, instanța va propune părților să participe la o ședință de informare cu privire la soluționarea litigiilor prin mediere. Părțile vor desemna, prin acord comun, mediatorul acreditat pentru MGS din lista deținută de CNAJGS, aprobată de CM. Mediatorul, până la încheierea contractului de mediere, va fi obligat să informeze părțile despre scopul medierii, procedură, drepturile și obligațiile mediatorului și ale părților, precum și despre consecințele procesului de mediere, efectele semnării tranzacției și despre consecințele nerespectării prevederilor tranzacției semnate. Procesul de mediere va începe la data semnării contractului de mediere, încheiat în formă scrisă. Contractul de mediere nu va cuprinde clauze care contravin legii sau ordinii publice și va corespunde cerințelor minime stabilite de CM.

Desfășurarea medierii. Medierea se va axa pe cooperarea părților și utilizarea de către mediator a unor metode și tehnici specifice, bazate pe

comunicare și negociere, se va desfășura în termenele și modul stabilit de Legea cu privire la mediere și Codul deontologic al mediatorului. Părțile vor fi în drept să renunțe la mediere în orice moment.

Încetarea medierii. Medierea va înceta:

- la semnarea de către părți a tranzacției;
- la constatarea de către mediator a imposibilității părților de a ajunge la un acord;
- la renunțarea uneia sau a ambelor părți la mediere;
- la expirarea termenului stabilit pentru procesul de mediere, dacă părțile nu au solicitat prelungirea acestuia;
- la retragerea mediatorului din procesul de mediere în condițiile articolului 5 aliniatul (1) al Legii cu privire la mediere;
- în cazul de deces al părții – persoană fizică sau de lichidare a părții – persoană juridică.

Încetarea medierii va fi consemnată într-un proces-verbal, potrivit modelului aprobat de CM, semnat de mediator, care se va înmâna părților și se va prezenta, după caz, instanței de judecată, de arbitraj sau organului de urmărire penală și CNAJGS.

VII. Remunerarea mediatorului

Pentru a primi remunerare, mediatorul va prezenta coordonatorului Oficiului teritorial raportul, după modelul aprobat de CNAJGS, și procesul-verbal de mediere. Modelele de solicitări pot fi similare cu cele de recuperare a cheltuielilor de către avocați pentru serviciul prestat. Mărimea și modul de remunerare se vor stabili conform Regulamentului cu privire la mărimea și modul de acordare a MGS elaborat de CNAJGS. Ca model de remunerare poate fi preluat cel prevăzut de HG nr. 303, urmând a fi dezvoltat și suplimentat.

VIII. Cheltuieli

Finanțarea MGS se va face din bugetul de stat, alocată de CNAJGS, conform noii categorii de buget (cheltuieli administrative, costuri de mediere, numărul de personal administrativ suplimentar). Pentru a

putea implementa acest sistem, este necesară modificarea Legii Nr. 198 din 26.07.2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, după cum urmează:

Articolul 2. Noțiuni principale

Se va completa cu noțiunile:

mediere garantată de stat – servicii profesionale de mediere gratuită din contul mijloacelor destinate acordării unor astfel de servicii persoanelor care nu dispun de suficiente mijloace financiare pentru plata lor și/sau care întrunesc condițiile stipulate în prezenta lege;

mediator – persoană terță, care activează în condițiile Legii cu privire la mediere și care asigură desfășurarea procesului de mediere în vederea soluționării litigiului dintre părți.

Articolul 3. Tipurile de asistență juridică garantată de stat

Se va adăuga litera c) cu următorul conținut:

c) medierea garantată de stat

Articolul 7. Formele de asistență juridică garantată de stat

Se va modifica prin adăugarea literei i) după cum urmează:

i) medierea în cauzele penale, contravenționale și civile.

Articolul 8. Organele de administrare a sistemului de acordare a asistenței juridice garantate de stat

Se va modifica prin adăugarea literei d):

d) Consiliul de Mediere

Capitolul II. ADMINISTRAREA PROCESULUI DE ACORDARE A ASISTENȚEI JURIDICE GARANTATĂ DE STAT

se va adăuga articolul 11¹, care ar prevedea atribuțiile Consiliului de Mediere:
Articolului 11¹ Consiliul de Mediere

(1) Consiliul de Mediere, în coordonare cu Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, exercită următoarele funcții în domeniul acordării medierii garantate de stat:

- a) aprobă criteriile și procedura de selectare a mediatorilor care vor acorda servicii de mediere garantată de stat;
- b) întocmește lista mediatorilor atestați să acorde servicii de mediere garantată de stat;
- c) stabilește criteriile de evaluare a calității serviciilor de mediere garantată de stat acordate de mediatorii;

- d) evaluează mediatorii care acordă mediere garantată de stat;
- e) monitorizează procesul de acordare a medierii garantate de stat;
- f) alte funcții prevăzute de prezenta lege și Legea cu privire la mediere.

Articolul 24. Temeiurile refuzului de acordare a asistenței juridice calificate
Se modifică lit. a) cu următorul conținut:

- a) persoanele care solicită acordarea medierii garantate de stat nu întrunesc condițiile prevăzute de art. 36¹, art. 36² și art. 36³ al prezentei legi.

Se adaugă aliniatul (1¹) cu următorul conținut:

(1¹) Acordarea de asistență juridică calificată în cauze contravenționale, civile și de contencios administrativ se refuză dacă:

- a) cererea de acordare reiese din activitatea comercială a solicitantului;
- b) valoarea acțiunii este mai mică de ½ din minimul de existență, calculat în conformitate cu modul aprobat de Guvern;
- c) solicitantul beneficiază deja de asistență juridică calificată pe aceeași cauză;
- d) cererea se referă la repararea prejudiciului cauzat prin lezarea onoarei, demnității și reputației profesionale;
- e) cererea se referă la încălcarea dreptului de vecinătate, cu excepția cazurilor în care se referă la înlăturarea pericolului de prăbușire, la respectarea distanței pentru construcții, la litigiile privind hotarul.

Aliniatul 2 va avea următoarea redacție:

(2) Refuzul de acordare a asistenței juridice calificate, inclusiv de acordare a medierii garantate de stat trebuie să fie motivat și poate fi contestat în instanță de contencios administrativ în decursul a 15 zile lucrătoare de la comunicarea deciziei.

Se introduce un capitol nou: **Capitolul IV¹ MEDIEREA GARANTATĂ DE STAT**

Articolul 36¹ Medierea garantată de stat în cauze penale

- 1) În cauzele penale se va acorda mediere garantată de stat în următoarele condiții:
 - a) Bănuitul, învinuitul, inculpatul, precum și persoana recunoscută în calitate de victimă este minor, indiferent de veniturile acestuia.
 - b) Bănuitul, învinuitul, inculpatul, precum și persoana recunoscută în calitate de victimă are venitul mai mic decât cel stabilit în art. 21 al prezentei legi.

- 2) Prin lege pot fi instituite și alte condiții de acordare a medierii garantate de stat.

Articolul 36² Medierea garantată de stat în cauzele civile

- 1) Medierea garantată de stat poate fi acordată cu respectarea următoarelor condiții:
 - a) venitul unei părți a litigiului este sub nivelul celui stabilit în art. 21 al prezentei legi.
 - b) prin lege pot fi instituite și alte condiții pentru acordarea medierii garantate de stat.

Articolul 36³ Medierea garantată de stat în cauzele contravenționale

- 1) Medierea garantată de stat poate fi acordată cu respectarea următoarelor condiții:
 - a) venitul contravenientului este sub nivelul celui stabilit în art. 21 al prezentei legi.
 - b) prin lege pot fi instituite și alte condiții pentru acordarea medierii garantate de stat.

Articolul 36⁴ Acordarea medierii garantate de stat

- 1) Medierea garantată de stat se acordă în condițiile prevăzute de prezenta lege la depunerea cererii la oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat, după modelul aprobat.
- 2) Conducătorul oficiului Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat examinează cererea în vederea întrunirii condițiilor stabilite de lege și adoptă decizia în termen de 5 zile de la depunerea cererii.

Articolul 36⁵ Mediatorii autorizați pentru a oferi servicii de mediere garantată de stat

- 1) Lista mediatorilor autorizați de a oferi servicii de mediere garantată de stat se elaborează și modifică de Consiliul de Mediere
- 2) Mediatorul autorizat să acorde servicii de mediere garantată de stat activează în una dintre formele stabilite de lege: birou individual de mediator sau organizație de mediere.
- 3) Părțile sunt în drept să aleagă mediatorul care va acorda servicii de mediere gratuită din lista aprobată de Consiliul de Mediere.

- 4) Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat încheie cu mediatorul autorizat să acorde servicii de mediere garantată de stat un contract privind medierea gratuită conform modelului stabilit de Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat.
- 5) Procesul de mediere se desfășoară în modul prevăzut de Legea cu privire la mediere și Codul deontologic al mediatorului.

Articolul 36⁶ Remunerarea mediatorului

- 1) Mediatorul va fi remunerat pentru serviciile de acordare a medierii garantată de stat, după cum urmează:
 - a) remunerare fixă pentru acțiunile prevăzute la etapa de inițiere a medierii;
 - b) remunerare fixă pentru desfășurarea medierii achitată pe ore, dar nu mai mult de 6 ore;
 - c) remunerare fixă pentru acțiunile efectuate la etapa de încetare a medierii.
- 2) Mărimea și modul de acordare a remunerării pentru serviciile de mediere garantată de stat se aprobă printr-un regulament adoptat de Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat.

b. Direcția II: Modificarea legislației relevante prin atribuirea sarcinii privind medierea garantată de stat Consiliului de Mediere

Sistemul prin care MGS ar fi în atribuțiile CM își are premisele în Legea cu privire la mediere, care prevede atribuțiile acestei autorități publice, însă nu reglementează mecanismul de acordare a MGS. Un număr mare de participanții la sondaj au ales CM ca organ potrivit pentru gestionarea sistemului MGS pornind de la statutul și atribuțiile CM: persoană juridică de drept public, organ colegial, instituit în condițiile legii, pentru implementarea politicilor în domeniul medierii. CM este autoritatea de stat cu atribuții largi în domeniul medierii, iar mecanismul MGS s-ar plia cu aceste responsabilități.

Asigurarea funcționalității mecanismului MGS prin intermediul CM, implică o serie de modificări:

- Modificarea Legii cu privire la mediere;
- Adoptarea unei HG privind mecanismul de MGS;

- Aprobarea de către CM a regulamentelor necesare funcționării mecanismului de MGS (ex: Regulamentul cu privire la mărimea și modul de acordare a medierii garantată de stat, Regulamentul cu privire la condițiile de atestare a mediatorilor pentru prestarea medierii garantată de stat);
- Aprobarea modelelor de cereri pentru beneficiarii MGS;
- Aprobarea modelelor de rapoarte pentru mediatorii care prestează servicii de MGS;
- Adoptarea Regulamentului privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării MGS;
- Finanțarea MGS din bugetul de stat prin intermediul CM;
- Acordarea MGS în sarcina CM ca o nouă atribuție, ce implică cheltuieli administrative suplimentare, fiind necesară suplimentarea bugetului pentru cheltuieli manageriale ale CM;
- Suplimentarea numărului de personal al CM pentru gestionarea MGS;
- Stabilirea criteriilor de conlucrare permanentă cu MJ.

Implementarea sistemului în care MGS ar fi gestionată de CM implică reglementarea următoarelor aspecte:

I. Litigiile deduse medierii garantate de stat

Vor putea fi soluționate prin mediere garantată de stat următoarele litigii:

- Cauzele penale pentru care e posibilă încetarea urmăririi penale drept urmare a împăcării sau a retragerii plângerii victimei, excluderea răspunderii penale, art.109 CP;
- Acțiunea civilă în procesul penal;
- Alte cauze penale și contravenționale;
- Litigiile civile aflate sau nu pe rolul instanței.

În aceste categorii de litigii MGS este posibilă în cazul respectării anumitor condiții, raportate la persoana solicitantului.

II. Solicitantul medierii garantată de stat

Solicitant al serviciilor de MGS poate fi:

- În cauze penale, solicitant al serviciilor MGS poate fi: făptuitorul, în calitate de bănuț, învinuit, inculpat, precum și persoana recunoscută în calitate de victimă, care corespund condițiilor de acordare a MGS

sau, în numele și în interesele subiecților, reprezentantul sau avocatul acestora;

- În cauzele civile, orice persoană care corespunde cerințelor de acordare a MGS, indiferent de faptul dacă medierea are loc în cadrul unui proces civil sau în afara procesului;
- În cauzele contravenționale, orice persoană care are calitatea de contravenient în cadrul unui proces contravențional, în cazul în care corespunde condițiilor de acordare a medierii garantată de stat;
- Minorii, indiferent de veniturile acestora;
- Persoanele care întâmpină dificultăți în comunicare, fiind muți, surzi, orbi sau având alte dereglări esențiale ale vorbirii, auzului, vederii, precum și alte dizabilități fizice sau mintale.

III. Condițiile de acordare a medierii garantată de stat în dependență de venitul persoanei

Vor putea beneficia de MGS persoanele care nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti aceste servicii (după modelul asistenței juridice garantă de stat), ținând cont de Regulamentul privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării MGS, adoptat după modelul Regulamentului privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării asistenței juridice calificate, garantată de stat (HG 1016, din 01.09.2008).

IV. Mediatorii în drept să acorde servicii de mediere garantată de stat

Admiterea mediatorilor la acordarea MGS se va face în condițiile Regulamentului cu privire la condițiile de atestare a mediatorilor pentru prestarea medierii garantate de stat. Regulamentul va fi aprobat de CM. Lista mediatorilor în drept să acorde mediere garantată de stat se întocmește și actualizează de către CM.

V. Solicitarea medierii garantate de stat

Solicitantul va depune o cerere la CM, inclusiv în formă electronică, solicitând acordarea medierii garantate de stat. Modelul de cerere va fi elaborat de CM. Condițiile de refuz vor fi stabilite de HG cu privire la MGS.

VI. Procesul de mediere garantată de stat

Inițierea medierii: Medierea poate fi inițiată de oricare dintre părți, din proprie inițiativă, precum și la recomandarea autorităților publice,

instanțelor judecătorești sau organului de urmărire penală. În cadrul procesului judiciar, instanța va propune părților să participe la o ședință de informare cu privire la soluționarea litigiilor prin mediere. Părțile pot desemna, prin acord comun, mediatorul din lista aprobată și deținută de CM, care prevede mediatorii cu drept de a acorda MGS. Mediatorul, până la încheierea contractului de mediere, este obligat să informeze părțile despre scopul medierii, procedură, drepturile și obligațiile mediatorului și ale părților, precum și despre consecințele procesului de mediere, efectele semnării unei tranzacții și despre consecințele nerespectării prevederilor tranzacției semnate. Procesul de mediere începe la data semnării contractului de mediere, încheiat în formă scrisă. Contractul de mediere nu poate cuprinde clauze care contravin legii sau ordinii publice și trebuie să corespundă cerințelor minime stabilite de CM.

Desfășurarea medierii: Medierea se axează pe cooperarea părților și utilizarea de către mediator a unor metode și tehnici specifice, bazate pe comunicare și negociere. Medierea se desfășoară în termenele și modul stabilit de Legea cu privire la mediere și Codul deontologic al mediatorului. Părțile sunt în drept să renunțe la mediere în orice moment.

Încetarea medierii: Medierea încetează:

- la semnarea de către părți a tranzacției;
- la constatarea de către mediator a imposibilității părților de a ajunge la un acord;
- la renunțarea uneia sau a ambelor părți la mediere;
- la expirarea termenului stabilit pentru procesul de mediere, dacă părțile nu au solicitat prelungirea acestuia;
- la retragerea mediatorului din procesul de mediere în condițiile art. 5 alin. (1) a Legii cu privire la mediere;
- în caz de deces al părții-persoană fizică sau de lichidare a părții-persoană juridică.

Încetarea medierii se consemnează într-un proces-verbal, potrivit modelului aprobat de CM, semnat de mediator, care se înmânează părților și se prezintă, după caz, instanței de judecată, de arbitraj sau organului de urmărire penală și CM.

VII. Remunerarea mediatorului

Pentru a primi remunerarea, mediatorul va prezenta CM raportul, după modelul aprobat de CM. La raport se va anexa procesul-verbal de mediere. Modelele de solicitări pot fi similare cu cele de recuperare a cheltuielilor de către avocații care prestează servicii de asistență juridică garantată de stat, conform serviciul prestat. Mărimea și modul de remunerare se vor stabili prin HG cu privire la MGS.

VIII. Cheltuieli

Finanțarea MGS se va face din bugetul de stat, iar banii trebuie prevăzuți ca linie bugetară la CM. Mediatorii care acordă servicii de mediere plătite de stat sunt remunerați pentru fiecare cauză după o formulă de remunerare conform modelului: plata se calculează în unități convenționale, egale cu 50 de lei, și se stabilește după cum urmează:

- a) 10 unități convenționale pentru toate acțiunile realizate la etapa de inițiere a medierii stabilite în articolele din Legea cu privire la mediere.
- b) 5 unități convenționale pentru fiecare oră de participare în ședința de mediere;
- c) 10 unități convenționale pentru toate acțiunile realizate la etapa de încetare a medierii;
- d) În cazul în care procesul de mediere implică deplasarea mediatorului în altă localitate, acestuia i se compensează cheltuielile de deplasare, în conformitate cu normele prevăzute de legislația în vigoare privind detașarea angajaților întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor.

Acordarea medierii garantate de stat în sarcina CM va implica cheltuieli administrative suplimentare și suplinirea numărului de personal al CM.

Pentru a implementa sistemul de MGS gestionat de CM, considerăm necesare de modificat următoarele acte normative: Legea cu privire la mediere, Hotărârea de Guvern privind mecanismul de asigurare a medierii garantate de stat și aprobarea de către CM a regulamentelor necesare funcționării mecanismului de mediere garantată de stat (spre exemplu: Regulamentul cu privire la condițiile de atestare a mediatorilor pentru prestarea medierii garantată de stat), după cum urmează:

În Legea cu privire la mediere Nr.137 din 03-07-2015 vor fi inserate următoarele modificări:

Articolul 2. Noțiuni

Se va completa cu noțiunea:

mediere garantată de stat – servicii profesionale de mediere gratuită din contul mijloacelor destinate acordării unor astfel de servicii persoanelor care nu dispun de suficiente mijloace financiare pentru plata lor și/sau care întrunesc condițiile stipulate în prezenta lege.

Articolul 10. Atribuțiile Consiliului

Urmează a fi introdusă litera e¹ și l¹ cu următorul conținut:

e¹) aprobă și actualizează Lista mediatorilor atestați pentru MGS l¹) aprobă cererile privind acordarea medierii garantată de stat.

Pentru a garanta implementarea acestor prevederi este necesar de a adopta o nouă **Hotărâre de Guvern** care ar explica **modul de solicitare a medierii garantate de stat**. Hotărârea va fi adoptată în scopul implementării prevederilor articolului 10 din Legea nr.137 din 3 iulie 2015 cu privire la mediere și va stabili lista litigiilor deduse MGS, solicitanții și procedura de solicitare a achitării din contul statului a serviciilor de mediere, inclusiv:

1. Solicitarea de acordare a serviciilor de MGS se va face printr-o cerere scrisă;
2. Cererea va fi adresată CM. În cazul remiterii cauzei pentru mediere, organul de urmărire penală sau, după caz, instanța de judecată are obligația să informeze partea despre MGS;
3. Modul în care CM verifică respectarea tuturor condițiilor pentru acordarea MGS, decide și remite solicitantului răspunsul referitor la acceptarea sau neacceptarea acesteia;
4. Procedura de calculare a venitului, care va face trimitere la Regulamentul privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării MGS, adoptat după modelul Regulamentului privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării asistenței juridice calificate garantate de stat, aprobat prin HG nr. 1016 din 1 septembrie 2008 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 167-168, art. 1018);
5. Modul de achitare a plăților pentru MGS. Remunerarea se face în baza raportului scris al mediatorului, prezentat de către acesta CM, în care vor fi indicate detaliat acțiunile realizate de mediator, pentru care se solicită plata, data, timpul și locul desfășurării acțiunilor de

mediere realizate, precum și sumele solicitate pentru fiecare dintre aceste acțiuni;

6. Decizia despre achitare se emite de către CM;
7. Obligația mediatorului de a păstra dosarul cauzei pentru o perioadă de trei ani;
8. Altele.

Ca anexă la această hotărâre va fi atașată Declarația cu privire la venituri (Forma și modelul vor fi elaborate de CM). La această declarație ar putea fi anexate probe care dovedesc starea materială vulnerabilă a persoanei, spre exemplu certificatul privind componența familiei, certificatul de la locul/ locurile de muncă cu privire la veniturile lunare, obținute în ultimele 6 luni, certificatul de la Casa Națională de Asigurări Sociale cu privire la indemnizațiile sociale lunare etc.

5.3. Analiza SWOT a mecanismelor

Ambele mecanisme propuse în cadrul cercetării au fost supuse analizei SWOT, pentru proiectarea unei viziuni de ansamblu asupra subiectului atribuirii sarcinii MGS către CM sau către CNAJGS, prin identificarea punctelor tari și a celor slabe. Analiza comparativă a fiecărui component este reprezentată în tabelele de mai jos:

Tabel 1: Punctele tari în gestionarea MGS de către instituțiile selectate

Consiliul de Mediere	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
• Legea medierii cuprinde prevederi cu privire la „Susținerea medierii de către stat” și „Medierea garantată de stat”, iar CM este autoritatea care implementează politicile în domeniul medierii. • CM este funcțional și are un grad mare de reprezentare a factorilor interesați. • Implicarea mare a membrilor CM și a secretarului acestuia în buna desfășurare a activităților CM.	• CNAJGS are statut de persoană juridică de drept public, ceea ce îi permite accesul la fonduri publice. • CNAJGS este funcțional și are experiență în domeniul acordării asistenței juridice garantate de stat. • Existența unui organism central care poate reac-

• CM are statut de persoană juridică de drept public, ceea ce îi permite accesul la fonduri publice. • Există o procedură de organizare a examenului de stat și de atestare a mediatorilor ce permite includerea facilă a procedurii suplimentare de atestare pentru a oferi MGS.	ționa rapid la solicitări și poate lua decizii rapid. • Existența oficiilor teritoriale a CNAJGS în RM.
--	--

Tabel 2: Punctele slabe în gestionarea MGS de către instituțiile selectate

Consiliul de Mediere	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
• Resurse umane, financiare, tehnologice limitate pentru gestionarea MGS. • Secretariat tehnic subdimensionat pentru asigurarea tuturor procedurilor de lucru. • Lipsa de resurse financiare necesare pentru profesionalizarea examenului de atestare a mediatorilor. • Accesul birocratizat la mijloacele financiare destinate CM din bugetul de stat, ce generează imposibilitatea implementării hotărârilor CM. • MGS va implica cheltuieli administrative suplimentare și mărirea numărului de personal al Consiliului de mediere.	• Lipsa resurselor umane necesare pentru a gestiona și MGS. • Suprasolicitarea aparatului administrativ al CNAJGS prin adăugarea noilor atribuții. • Lipsa reprezentării corpului profesional al mediatorilor profesioniști în CNAJGS.

Tabel 3: Pericole în gestionarea MGS de către instituțiile selectate

Consiliul de Mediere	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
• Lipsa controlului asupra termenilor de referință și competențelor candidaților care vor presta servicii de MGS. • Nealocarea resurselor suplimentare din bugetul de stat pentru MGS.	• Percepțiile incorecte asupra MGS în sistemul asistenței juridice garantată de stat.

	• Nealocarea resurselor suplimentarea din bugetul de stat pentru MGS • Lipsa controlului competențelor candidaților care participă la concursul pentru prestarea serviciilor de MGS.
--	---

Tabel 4: Oportunități în gestionarea MGS de către instituțiile selectate

Consiliul de Mediere	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
• Creșterea capacității CM de a implementa politici în domeniul medierii. • Crearea unui mecanism nou și funcțional a MGS. • Modificarea legislației prin introducerea obligativității primei întâlniri a părților cu un mediator profesionist înainte de inițierea unei acțiuni în instanțele judecătorești. • Crearea de indicatori de performanță pentru procurori și judecători care recomandă medierea și care soluționează cauzele prin încheierea de acorduri de împăcare. • Creșterea capacității de monitorizare a calității serviciilor de formare.	• Modificarea legislației și lărgirea cadrului asistenței juridice garantată de stat prin introducerea MGS.

Indiferent de soluțiile finale ce vor fi adoptate de legiuitor și instituțiile alese a fi responsabile de domeniul medierii, necesitatea dezvoltării instituției medierii și MGS, ca o parte componentă a justiției, este imperativă și actuală. Orice intervenții planificate în acest sens trebuie să vizeze scopurile justiției restaurative, posibilitatea apelării la serviciile de mediere la orice etapă a procesului, asigurarea accesului efectiv la modalitățile extrajudiciare de soluționare a conflictelor, în special pentru grupurile vulnerabile, și implementarea principiilor consacrate în standardele internaționale de referință.

Bibliografie

Acte normative

1. Constituția Republicii Moldova din 27.08.1994 // Monitorul Oficial Nr. 78 art. nr. 140 din 29.03.2016.
2. Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova, Nr. 225 din 30-05-2003 // Monitorul Oficial Nr. 285-294 din 03-08-2018.
3. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, Nr. 122 din 14-03-2003 // Monitorul Oficial nr. 248-251 din 05-11-2013.
4. Codul Penal al Republicii Moldova, Nr. 985 din 18-04-2002 // Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14-04-2009.
5. Directiva nr. 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului Europei din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială, publicate în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L136/3 din data 24.05.2008.
6. Hotărârea Curții Constituționale nr. 8 din 26.04.2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din CPC, adoptat prin Legea nr. 225 din 30.05.2003 (medierea judiciară, sesizarea nr.3g/2018), din 26 aprilie 2018.
7. Hotărârea de Guvern cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale, nr. 303 din 21-04-2009 // Monitorul Oficial Nr. 83-85 din 30-04-2009.
8. Legea pentru completarea articolului 109 din Codul Penal al Republicii Moldova Nr. 985-XV din 18 aprilie 2002, nr. 130 din 09.06.2016// Monitorul Oficial nr. 206-214 din 15-07-2016, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=93783&lang=ro (vizitat la 08.06.2020).
9. Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198- XVI din 26.07.2007 // Monitorul Oficial Nr. 157-160 din 05-10-2007.
10. Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015 // Monitorul Oficial nr. 224-233 din 21.08.2015.
11. Legea privind medierea și organizarea profesiei de mediator nr. 192 din 16 mai 2006 // Monitorul Oficial al României nr. 441 din 22 mai 2006.

12. Legea privind medierea nr. 202 din 2012, Republica Cehă.
13. Legea privind serviciul de probațiune și mediere nr. 257 din 14 iulie 2000, Republica Cehă.
14. Legea privind medierea în materie civilă și comercială, nr. 5/2012 din 6 iulie 2012, Spania;
15. Legea privind soluționarea alternativă a litigiilor de natură judiciară, ZARSS // Monitorul Oficial al Republicii Slovenia nr. 97/09 și nr. 40/12 – ZUJF din 19 noiembrie 2009.
16. Recomandarea R(86) 12 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre a Consiliului Europei, cu privire la diminuarea sarcinii tribunalelor care preconizează „reglementarea pe cale amiabilă a diferendelor, fie în afara ordinului judiciar, fie înainte sau după procedura judiciară”.
17. Recomandarea nr. (81) 7 a Comitetului de Miniștri, cu privire la mijloacele de facilitare a accesului la justiție, în a cărei anexă sunt arătate măsurile ce trebuie luate pentru a facilita concilierea și medierea.
18. Recomandarea R(93)1 a Comitetului de Miniștri susține accesul efectiv la drept și la justiție, pentru persoanele aflate în situație de sărăcie extremă, care sugerează accesul efectiv la modalitățile extrajudiciare de soluționare a conflictelor, precum medierea și concilierea, prin aceasta înțelegându-se beneficiul la ajutorul judiciar sau orice altă formă de asistență a acestor modalități de soluționare a conflictelor.
19. Recomandarea R(98) 1 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre privind medierea familială, care încurajează utilizarea mijloacelor de soluționare a litigiilor familiale pe cale amiabilă și recunoașterea nevoii de a reduce proporțiile conflictului în interesul tuturor membrilor familiei; https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805b0d1c (vizitat la 12.06.2020).
20. Recomandarea R(99) 19 a Comitetului de Miniștri privind medierea penală, adoptată de Comitetul de Miniștri pe 15 septembrie 1999 la a 679-a întâlnire a reprezentanților miniștrilor; [http://cnm.rau.ro/Download/Mediere/Recomandarea%20nr.%20R%20\(99\)%2019%20privind%20medierea%20in%20materie%20penala.pdf](http://cnm.rau.ro/Download/Mediere/Recomandarea%20nr.%20R%20(99)%2019%20privind%20medierea%20in%20materie%20penala.pdf) (vizitat la 08.06.2020);
21. Recomandarea R (2001) 9 din 05.09.2001, care susține modalitățile alternative de reglementare a litigiilor între autoritățile administrative și persoanele private, prin următoarele căi alternative: recursul admi-

nistrativ intern, concilierea, medierea, tranzacția și arbitrajul; <https://rm.coe.int/16805e2b3f>, (vizitat la 10.06.2020);

22. Recomandarea R(2002) 10 privind medierea în materia civilă, adoptată de Comitetul Miniștrilor în 18 sept. 2002, la a 808-a reunire a delegaților miniștrilor; <https://www.refworld.org.ru/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/open docpdf.pdf?reldoc=y&docid=55cc586d4> (vizitat la 08.06.2020).

Articole de specialitate, studii (suplimentar la sursele indicate în metodologie)

1. Constantin Lazari, *Medierea în spațiul European*, În Revista științifico-practică nr. 1/2013, Institutul de Relații Internaționale din Moldova, Chișinău, 2013, p.90-103.
2. D'Urso Leonardo, Gavrilă Constantin-Adi, Chifa Felicia, *Strategia de dezvoltare și planul de acțiuni pentru CM 2021-2024*, realizat în cadrul Proiectului susținut de USAID, BERD și IDLO, Chișinău, 2020.
3. Dutu Adelina, *Aspecte ale reglementării medierii în România și în unele state membre ale Uniunii Europene*, În: Revista Romana de Dreptul muncii nr.10, București, 2013.
4. Papuc Mădălina-Diana, *Medierea – la granița dintre un scop nobil și o reglementare îndoielnică*, În Revista Romana de Drept al Afacerilor nr. 10 din 31 octombrie 2013.
5. Tatiana Ciaglic, *Despre mediere în Olanda. Exemple de bune practici*; <https://mediere.gov.md/ro/content/despre-mediere-olanda-exemple-de-bune-practici> (vizitat la 07.06.2020).
6. Șuștac Zeno, Ignat Claudiu, *Modalități alternative de soluționare a conflictelor (ADR)*, București, 2020, p. 115;
7. Vasilica-Leontina Tudor, *Considerații Privind Reglementarea Juridică a medierii în România, Republica Moldova și unele state din Europa*, În revista: Legea și Viața, România, 2016, p.54-59; <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2016/12-1/11.pdf> (vizitat la 07.06.2020).
8. Verdeș Viorica, *Studiu privind legislația națională care reglementează cuantumul și modul de calculare a cheltuielilor de judecată, precum și a practicilor de aplicare ale acestora*, realizat în colaborare de MJ și Agenția de administrare a Instanțelor Judecătorești, Republica Moldova,

2017; http://www.justice.gov.md/public/files/2018/sistemul_judiciar_/23052018/studiu_final_R.pdf (vizitat la 11.06.2020).

9. Zubco Angela, *Aspecte practice privind evoluția medierii în Republica Moldova*, În: „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, Volumul VI, Partea 1. Cahul: USC, 2019, p.24-29.

Culegeri de documente

1. Raport de date statistice cu privire la litigiile soluționate pe calea medierii pentru anul 2019, CM, Chișinău, 2020; https://mediere.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_de_date_statistice_privind_litigii_solucionate_pe_calea_medierii_pentru_anul_2019_0.pdf (vizitat 07.06.2020).
2. Raport de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală al Republicii Moldova prin prisma principiilor umanizării și justiției restaurative, Dr. Ildir Peci, Mr Eric Svanidze, Consiliul Europei, 2018; <https://rm.coe.int/2018-08-16-needs-assessment-report-component-1-final-eng/16808e2c00> (vizitat la 07.06.2020);
3. Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2019, Chișinău, 2020; <http://www.procuratura.md/file/Raport%20public%20Procuratura%202019%20rectificat%2004.05.2020%20.pdf> (vizitat la 07.06.2020).
4. Strategia pentru asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2020-2023, Proiect al Ministerului Justiției a Republicii Moldova, 2020; http://www.justice.gov.md/public/files/directia_analiza_monitorizare_si_evaluare_a_politicilor/Proiect_Strategia_pentru_asigurarea_independentei_si_integritatii_sectorul_justitiei_2020-2023.pdf (vizitat la 07.06.2020).
5. Nota informativă la Legea cu privire la mediere, http://www.justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/proiecte_spre_examinare/2015/4._Nota_Lege_mediere.pdf

Surse internet

1. Date statistice a litigiilor soluționate pe calea medierii în perioada anilor 2015-2019 CM, Chișinău; <https://mediere.gov.md/ro/documents-terms/date-statistice> (vizitat la 11.06.2020).

2. Ilie Dorin, *Medierea, din nou obligatorie în Italia?*, În platforma online: juridice.ro <https://www.juridice.ro/267135/medierea-din-nou-obligatorie-in-italia.html> (vizitat la 08.06.2020);
3. Medierea familială transfrontalieră – Republica Letonia; https://e-justice.europa.eu/content_crossborder_family_mediation-372-lv-ro.do?member=1 (vizitat la 07.06.2020).
4. Procesul de mediere în statele membre – Republica Austria; https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-at-ro.do?member (vizitat la 07.06.2020).
5. Procesul de mediere în statele membre – Republica Federală Germania; https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-de-ro.do?member=1 (vizitat 07.06.2020).
6. Procesul de mediere în statele membre – Republica Ungaria; https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-hu-ro.do?member (vizitat la 07.06.2020).
7. Latvia Mediation becomes more popular: project „Free Mediation in Family Disputes” to be continued, Ministry of Justice of the Republic Latvia, 31.05.2018; <https://www.tm.gov.lv/en/news/mediation-becomes-more-popular-project-free-mediation-in-family-disputes-to-be-continued> (vizitat la 07.06.2020).
8. Decreto-Legge 21 giugno 2013, n. 69 Disposizioni urgenti per il rilancio dell'economia. (13G00116) (*GU n.144 del 21-6-2013 – Suppl. Ordinario n. 50*) note:Entrata in vigore del provvedimento: 22/6/2013; <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legge:2013-06-21;69> (vizitat la 07.06.2020).

